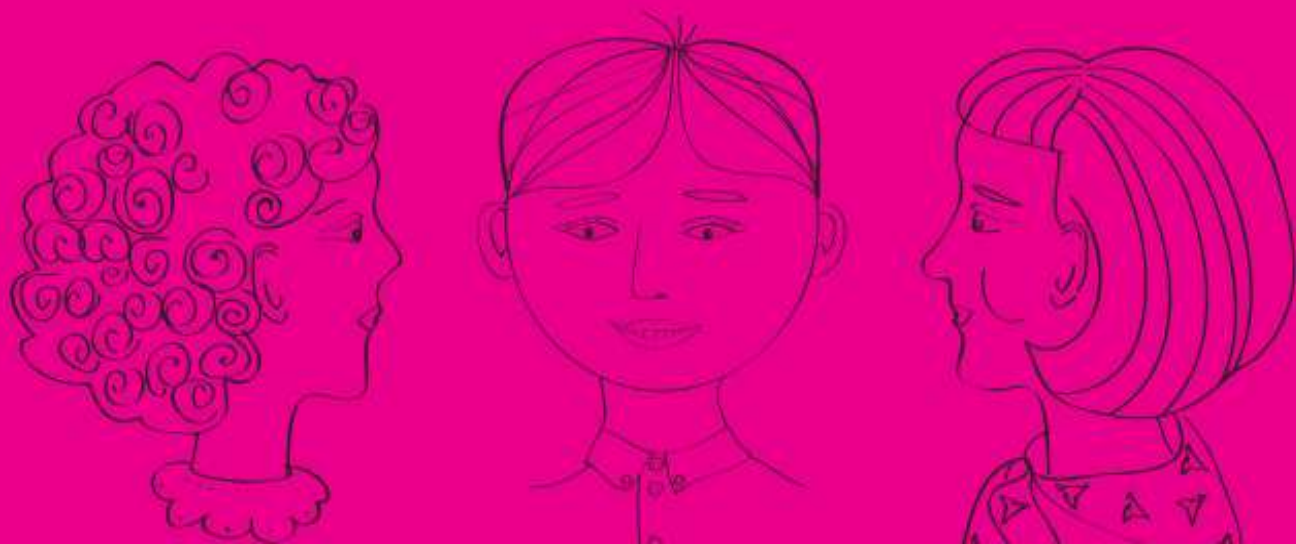

Kristel Palgi

MINA

*Õpetaja juhendmaterjal
töölehtede komplekti juurde*

Toimetulekuõppe II-III arengutase

Kristel Palgi

MINA

Töölehtede komplekti juurde kuuluv õpetaja juhendmaterjal

Töölehed koostas Maret Lill

Retsenseerinud Epp Roon ja Lea Pilme

Töölehed joonistas Ivi Piibeleht, OÜ Kirjavalla

Toimetulekukooli II arengutaseme elu- ja toimetulekuõpe

Õppevara väljaandmist on toetanud Euroopa Sotsiaalfond ja Eesti riik programmi „Hariduslike erivajadustega õpilaste õppevara arendamine” kaudu.

Programmi viib ellu Sihtasutus Innove.

Kõik õigused kaitstud. Igasugune autoriõigusega kaitstud materjali ebaseaduslik paljundamine ja levitamine toob kaasa seaduses ette nähtud vastutuse.

Autoriõigus: Sihtasutus Innove, 2012

ISBN 978-9949-513-12-3 (trükis)

ISBN 978-9949-513-13-0 (pdf)

ISBN 978-9949-513-14-7 (õpetajaraamat; pdf)

SISUKORD

1. Toimetulekuõppe teoreetilised alused
 - 1.1 Õpetuse põhimõtted toimetulekuõppe rakendamisel
 - 1.2 Õppetöö vormid toimetulekuõppe rakendamisel
 - 1.3 Õppetsüklite kestus ja struktuur toimetulekuõppes
2. Töölehtede kogumik **MINA**
3. Näited praktilistest õppetsüklitest
 - 3.1 Õppetsükkel: **MINU KÄED**
 - 3.2 Õppetsükkel: **MINU JALAD**
 - 3.3 Õppetsükkel: **MINU NÄGU**
4. Soovitused õppetsüklite planeerimiseks
 - 4.1 Õppetsükkel: **MINA** TL 1a, TL 1b, TL 1c
 - 4.2 Õppetsükkel: **VANUS** TL 2
 - 4.3 Õppetsükkel: **MINU PERE** TL 3, TL 4, TL 5
 - 4.4 Õppetsükkel: **MINU KODU** TL 6, TL 7, TL 8
 - 4.5 Õppetsükkel: **MINU KOOLI/ KODUTEE** TL 9, TL 10
 - 4.6 Õppetsükkel: **MINA TEISTE SEAS** TL 11, TL 12, TL 13, TL 14
 - 4.7 Õppetsükkel: **INIMENE** TL 15, TL 17, TL 18, TL 19, TL 20, TL 21
 - 4.8 Õppetsükkel: **PAREM POOL.VASAK POOL** TL 22, TL 23, TL 24, TL 25
 - 4.9 Õppetsükkel: **SILMAD** TL 26, TL 27, TL 28, TL 29
 - 4.10 Õppetsükkel: **MINU RIIDED** TL 30
 - 4.11 Õppetsükkel: **MINA KUULEN** TL 31
 - 4.12 Õppetsükkel: **MINA MAITSEN** TL 32, TL 33
 - 4.13 Õppetsükkel: **MULLE MAITSEB** TL 34
 - 4.14 Õppetsükkel: **MINA TUNNEN LÕHNA** TL 35
 - 4.15 Õppetsükkel: **MINA PESEN ENNAST** TL 36, TL 37, TL 38, TL 39
 - 4.16 Õppetsükkel: **MINA PUUDUTAN** TL 40

4.17 Öppetsükkel: **MINA TUNNEN TUNDEID** TL 41, TL 42

4.18 Öppetsükkel: **MULLE MEELDIB** TL 43, TL 44, TL 45, TL 46, TL 47

5. Lisad

5.1 Lisa 1 **PULGANUKU PEREKOND**

5.2 Lisa 2a, lisa 2b, lisa 2c **MAJADE DOOMINO**

5.3 Lisa 3 **NÄO LOTO**

5.4 Lisa 4 **INIMENE**

5.5 Lisa 5a, lisa 5b **MUSTRITE MEMORIIN**

1. TOIMETULEKUÕPPE TEOREETILISED ALUSED

1.1 ÕPETUSE PÕHIMÕTTED TOIMETUKUÕPPE RAKENDAMISEL

Toimetuleku õppekava järgi õppiva lapse ja noore jaoks on kool elukeskkond. Kool on koht, kus õpitakse sotsiaalseid suhteid ning toimetulekut igapäevases elus. Õpetuse peamiseks eesmärgiks toimetulekukoolis on iseseisvus ja sotsiaalne integratsioon, st eneseteostus sotsiaalses keskkonnas.

Vastavalt Põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava lisale 2 Toimetulekuõpe toimub õppetöö toimetulekuklassis üldõppe põhimõttel. Õpet traditsioonilise ainetunnina ei korraldata, vaid keskendutakse ainekavades märgitud tegevustele ja teemadele.

Toimetulekuklassis õppivatel lastel jääb õpitu seotuks esmase õpikeskkonnaga. Seetõttu on oluline, et õpetus oleks praktiline ja elulähedane ning toimuks elulistes olukordades. Õppetöö toimub väikeste sammudena osaoskuste kaupa. Uued situatsioonid tehakse kõigepealt ühiselt läbi elulistes olukordades, et hiljem oleks õpilastel neid võimalik kasutada oma igapäevaelus. Toimetuleku õppekava järgi õppiva õpilase käitumist iseloomustab stereotüüpsus. Stereotüüp võimaldab suhteliselt hästi toime tulla korduvates situatsioonides, osutub aga takistavaks asjaoluks muutuvates tingimustes. Seetõttu on äärmiselt oluline harjutada omandatud oskusi keskkonda, õppeülesandeid ja õppematerjali muutes.

Toimetulekuklassis on laste õpetamisel õpetajale abiks temaatiline planeerimine. Temaatilise planeerimise puhul toimub õppetöö nõ õppetsükli teatud perioodi jooksul kindla teema raames.

Lisaks temaatilisele planeerimisele on toimetulekuõppes oluline õppe terviklikkus. Eri valdkondadesse kuuluvate teadmiste ja oskuste kujundamine toimub sama teemat käsitledes paralleelselt mitmes õppeaines. Õpetus on kontsentriiline ja diferentseeritud. Tervikõppe eesmärk on aidata õpilasel luua terviklikku maailmapilti.

Toimetulekuõppes on sobiv kasutada nõ spiraalõppekava. Spiraalõppekava rakendamisel liigutakse kehalähedaselt õppimiselt kehast kaugeneva õppimise suunas. Alustatakse

kehataju arendamisest ja kehateadlikkuse kujundamisest, millele lisandub eneseteenindus-ja elupraktiliste harjumuste kujundamine.

1.2 ÕPPETÖÖ VORMID TOIMETULEKUÕPPE RAKENDAMISEL

Õppetöö läbiviimisel toimetulekukoolis tuleb arvestada sellega, et ei ole olemas õpetamismeetodit, mis toimiks kindlasti kõige efektiivsemalt. Mõõduka intellektipuudega õpilaste rühm on äärmiselt heterogeenne. Nimetatud õpilaste vaimsed ja füüsilised eeldused ning võimed, kasvukeskkond, sotsiaalne taust ja huvid on niivõrd erinevad, et sobiva õpetamismeetodi valikul tuleb lähtuda igast konkreetsest õpilasest ning klassist/ õpirühmast kui tervikust. Kuna õpilased ühe toimetulekuklassi piires on väga erinevate kogemuste, oskuste ja teadmistega, samuti on erinevad füüsilised eeldused, siis tuleb sageli kasutada kas paralleelselt või järjestikku erinevaid õppetöö vorme.

- **Õpetamisele ja õppimisele orienteeritud õpe.** Seda õppetöö vormi kasutatakse õppetöö läbiviimisel kerge ja mõõduka intellektipuude piiril olevate õpilastega. Sobib õpilastele, kes on võimelised omandama elementaarset lugemis- ja kirjutamisoskust. Õppetöö toimub valdavalt üldõppe põhimõttel, kuid võib vajadusel olla ka ainekeskne.
- **Tegevusele ja projektidele orienteeritud õpe.** Seda õppetöö vormi kasutatakse õppetöö läbiviimisel kerge ja mõõduka intellektipuude piiril olevate ning mõõduka intellektipuudega õpilastega. Projektõppe korral toimub õppimine tegutsemise kaudu. Projektide puhul toimub õppimine üldõppe põhimõttel kindla teema raames. Projekti lõppeesmärgiks on käegakatsutav tulemus: näidend, ekskursioon, teatrikülastus, pidulik lõunasöök vms.
- **Treeningule ja harjutamisele orienteeritud õpe.** Seda õppetöö vormi kasutatakse õppetöö läbiviimisel mõõduka ja raske intellektipuudega õpilastega. Õppimine toimub üldõppe põhimõttel, kuid käsitlevate teemade mahtu on tugevasti redutseeritud. Õppimine toimub elulähedastes praktilistes olukordades.

1.3 ÖPPETSÜKLITE KESTUS JA STRUKTUUR TOIMETULEKUÕPPES

Temaatiline õppetsükkel võib toimetulekuõppes olla erineva pikkusega ulatudes näiteks ühest tunnist mitme nädalani. Õppetsüklil on reeglina allpooltoodud ülesehitus:

1. SISSEJUHATUS

- Sissejuhatus teemasse: nt õppekäik, jutuke koos dramatiseeringuga, luuletus vms
- Arutelu eelneva põhjal, so põhjalikum sissejuhatus teemasse, kus on oluline osa õpilaste endi eelnevatel kogemustel ja teadmistel

2. PRAKTILINE TEGEVUS

- Uute kogemuste, oskuste ja teadmiste omandamine praktilise tegevuse, sh mängu kaudu

3. TÖÖLEHE TÄITMINE

- Uue materjali kinnistamine töölehe abil

4. KORDAMINE JA KINNISTAMINE

- Õpitu kinnistamine mängu/ meisterdamise/ õppekäigu vms abil

2. TÖÖLEHTEDE KOGUMIK *MINA*

Töölehtede kogumik MINA on koostatud eelkõige toimetulekuõppe II arengutasemel olevaid õpilasi silmas pidades. Töölehtede täitmisele eelneva praktilise tegevuse ning töölehtedele õpetaja poolt lisaks koostatavate lugemis- ning kirjutamislehtede raskusastet varieerides ning õpilaste iseseisva töö osakaalu suurendades saab kogumiku töölehti kasutada ka toimetulekuõppe III arengutasemel olevate õpilastega.

Töölehtede juurde koostatud õpetaja juhendmaterjal on soovituslik. Iga õpetaja peab õppetsükli planeerimisel ja läbi viimisel siiski lähtuma konkreetsest õpilastest ning klassist kui tervikust. Loodame, et juhendmaterjal annab õpetajatele ideid, kuidas igapäevast õppetööd elulisemaks ning mängulisemaks, st toimetulekuõppele sobivamaks, muuta.

Käesoleva kogumiku õpetajamaterjal on kirjeldatud põhjalikumalt kolme erineva õppetsükli praktilist tegevust:

1. Õppetsükkel *Minu käed*
2. Õppetsükkel *Minu jalad*
3. Õppetsükkel *Minu nägu*

Nimetatud õppetsüklid sobivad erinevate kogumikus esitatud teemade integreerimiseks ning kinnistamiseks/ kordamiseks. Õppetsüklid ühendavad järgmisi kogumikus esitatud teemasid:

1. Õppetsükkel ***Minu käed***: MINA. TÜDRUK/ POISS. PAREM POOL/ VASAK POOL. MINA PUUDUTAN. MINA PESEN ENNAST. MINA TUNNEN TUNDEID.

2. Õppetsükkel ***Minu jalad***: MINA. TÜDRUK/ POISS. PAREM POOL/ VASAK POOL. MINA PUUDUTAN. MINA PESEN ENNAST. MINA TUNNEN TUNDEID.

3. Õppetsükkel ***Minu nägu***: MINA. NÄGU. SILMAD. MINA KUULEN. MINA MAITSEN. MINA TUNNEN LÕHNA. MINA PESEN ENNAST. MINA TUNNEN TUNDEID.

Loetletud teemadele vastavaid töölehti saab õpetaja kasutada õppetsükli kestel õpilastel praktiliste kogemuste ja omandatud teadmiste kinnistamiseks.

Kirjeldatud õppetsüklite eeskujul saab õpetaja planeerida ja läbi viia samuti teiste kogumikus kajastuvate teemade kohta õppetsüklid. Kõikide kogumikus olevate töölehtedega kaasnevad ka soovitused konkreetse töölehe juurde praktilise tegevuse korraldamiseks, näpunäited töölehtede täitmiseks ning erinevad õppemängud ja käelise tegevuse võimalused õpitu kinnistamiseks.

3. NÄITED PRAKTILISTEST ÕPPETSÜKLITEST

3.1 ÕPPETSÜKKEL: ***MINU KÄED***

Sihtrühm: Toimetulekuõppe II arengutase

Ajaline kestus: umbes 5 tundi

1. Õppetsükli eesmärgi tutvustamine.

Sissejuhatav vestlus.

Õpetaja: *Sa tunnend oma kehaosi. Näita oma kehaosi! Nimeta! Siruta käed ette! Nüüd õpime, mida me saame kätega teha.*

Õpilased istuvad ringis ja osutavad enda ja kaaslaste kätele. *Minul on kaks kätt. Jaanil on kaks kätt.*

2. Ma tean, et kätega saab teha erinevaid asju: loovus, jäljendamine, senso-motoorne koordineerimine, enesekontroll.

Kaaslasele käe andmine ja surumine. Käe rusikasse surumine ja avamine. Käte raputamine, ringitamine, plaksutamine, voolava vee all hoidmine, käte pesemine, kuivatamine, kreemitamine, kinnaste kätte panemine.

Koostööharjutused: kellegi püüdmine, kallistamine, kandmine jne.

Õpetaja või õpilased teevad ette liigutusi. Õpilased jäljendavad ükshaaval või rühmas vastavaid liigutusi.

Sõrmemängud.

Praktiline kirjutamine, maalimine, küpsetamine.

3. Ma saan kätega ennast väljendada: sotsiaalse käitumise diferentseerimine, tunnete väljendamine, žestidest arusaamine.

Žestid: tervitamine, hüvastijätmine, keelamine, endast märku andmine, paitamine, palumine, lehvitamine, ähvardamine jne.

Õpetaja või õpilased teevad ette žeste. Õpilased jäljendavad ükshaaval või rühmas vastavaid žeste. Žestide verbaliseerimine.

Õpetaja või õpilased teevad erinevaid žeste. Kaasõpilased arvavad ära žestide tähenduse.

Pantomiim.

4. Ma tean, et käed on mulle ümbritsevas maailmas abiks orienteerumisel: taktiline tajumine, erinevuste teadvustamine ja aktsepteerimine.

Pimeduses aitavad käed esemeid ja teed leida.

Õpilastel seotakse silmad kinni. Pimesikumäng, ruumis orienteerumine kinniseotud silmadega.

Vestlus nägemispuudega/ kõnepuudega inimestest. Vahendid: Pildid/ fotod abivahenditest/ viibetest, videomaterjal.

Vestluse tulemus:

- inimesed on erinevad
- kõik inimesed ei näe/ ei saa rääkida
- kuidas saan mina nägemispuudega/ kõnepuudega inimest toetada

Igapäevatoimingute sooritamise suletud silmadega ainult käte abil.

Lihtsate viibete õppimine.

5. Ma tunnen oma käelaba osi: sõrmed (5+5), (sõrme)küüned (5+5), põial, nimetissõrm, väike sõrm. Käelaba osade teadvustamine, mõistete kujunemine, ruumis (oma kehal) orienteerumine, peenmotoorika treenimine, võrdlemine.

Õpilased näitavad ja nimetavad endal ja teistel käelaba osi.

Iga õpilase jaoks on valmis pandud paber ja viltpliiats. Õpilased joonistavad (abiga) paberile oma käelaba kujutised ja osutavad enda parema/ vasaku käe kujutisele paberil.

Õpilased asetavad käe kaaslaste käe kujutistele ja võrdlevad: *Minu käsi on väiksem kui*
Minu käsi on suurem kui

Sõrmede kõverdamine ja sirutamine.

Käelabast tehtud röntgenipildi vaatlemine: luud.

Käelaba vari seinal/ ekraanil. Varjuteater.

6. Ma tean, et mul on üks parem ja üks vasak käsi: parema ja vasaku poole teadvustamine, enese isiku tajumine, füüsilise minapildi kujunemine.

Õpetaja: *Kas kaks kätt (üks paar) on täpselt ühesugused?*

Õpilased näitavad paremat ja vasakut kätt. *Mul on parem käsi. Mul on vasak käsi.*

Esialgu õpitakse selgeks ainult parem pool (parem käsi märgistatakse). Kui parem pool on selge, tuuakse juurde ka vasak pool.

Erinevaid tegevusi tehakse kordamööda parema ja vasaku käega. Harjutused vastavalt õpetaja korraldustele: *Võta nuga paremasse kätte! Võta kahvel vasakusse kätte!*

7. Ma tean, et ma pean oma käte eest hoolitsema: teadmine – harjumus – praktiline harjutamine.

Vestlus käte hügieenist. Vahendid: reaalsed esemed ja pildimaterjal – vesi, seep, käterätik, küünekäärid.

Märksõnad: käte puhtus, esteetiline välimus, haigused, söömine, erinevad ametid ja käte puhtus: arst, kokk jne, käte kaitsmine välismõjude eest: kaitsekindad, kaitse külma eest, käte kreemitamine.

Vestluse tulemus:

- käsi tuleb pesta mitu korda päevas; kindlasti peale tualetis käimist, enne söömist jne
- sõrmeküüsi tuleb lõigata
- käsi tuleb kaitsta mustuse, vigastuste ja külma eest

Õpilased pesevad koolis iga päev käsi.

3.2 ÕPPETSÜKKEL: MINU JALAD

Sihtrühm: Toimetulekuõppe II arengutase

Ajaline kestus: umbes 15 tundi

1. Õppetsükli eesmärgi tutvustamine.

Sissejuhatav vestlus.

Õpetaja: *Sa tunnend oma kehaosi. Näita oma kehaosi! Nimeta! Kätega saad sa teha erinevaid asju: lehvitada, lusikat käes hoida jne. Mida saad sa veel kätega teha? Nüüd õpime, mida me saame jalgadega teha.*

Õpilased istuvad ringis ja osutavad enda ja kaaslaste jalgadele. *Minul on kaks jalga. Jaanil on kaks jalga.*

2. Ma tean, et mul on üks parem ja üks vasak jalg: parema ja vasaku poole teadvustamine, enese isiku tajumine, füüsilise minapildi kujunemine.

Õpetaja: *Kas kaks jalga (üks paar) on täpselt ühesugused?*

Õpilased näitavad paremat ja vasakut jalga. *Mul on parem jalg. Mul on vasak jalg.*

Õpetaja: *Parem/ vasak.*

Õpilased tõstavad parema/ vasaku jala üles.

3. Ma tunnen kehaosi, mida mul on kaks: üldistamine, kõne ja liigutuste koordineerimine.

Õpetaja: *Missuguseid kehaosi on sul veel kaks?*

Õpilased näitavad vastavaid kehaosi: *Mul on kaks kätt, mul on kaks kõrva jne.*

4. Ma tunnen oma labajala osi: kand, varbad (5+5), (varba)küüned (5+5), jalatald, kederluu. Jalalaba osade teadvustamine, mõistete kujunemine, ruumis (oma kehal) orienteerumine, peenmotoorika treenimine, võrdlemine.

Õpetaja: *Meie jalad on peidus. Võtame jalad peidust välja.*

Õpilased võtavad sokid jalast. Õpilased puudutavad ja nimetavad endal ja teistel jalalaba osi.

Kand taga, varbad ees, tald all.

Õpilased kõverdavad ja sirutavad varbaid, suruvad jalataldu kokku.

Iga õpilase jaoks on valmis pandud suur paberipoogen ja viltpliiats. Õpilased joonistavad (abiga) paberile oma jalataldade kujutised ja osutavad enda parema/ vasaku jala kujutisele paberil.

Õpilased astuvad kaaslaste jalalabade kujutistele ja võrdlevad: *Minu jalad on väiksemad kui Minu jalad on suuremad kui*

5. Ma tean, mida kõike minu jalad oskavad: loovus, jäljendamine, senso-motoorne koordineerimine, tasakaal, enesekontroll.

Õpetaja või õpilased teevad ette liigutusi. Õpilased jäljendavad üksikshaaval või rühmas vastavaid liigutusi.

Kõnd: aeglane-kiire

suured sammud – nagu hiiglane

väikesed sammud – nagu mina

väga väikesed sammud – nagu nuku

liikumine selg ees

köiel

puutüvel/palgil

raamat pea peal

kandadel

varvastel

Jooksmine, ühel/ kahel jalal hüplemine, hüppamine, trampimine, libistamine, trepist üles ja alla minemine, tantsimine.

Viskamine: Hoida õhukest rätikut varvastega ja visata eemale.

Mängimine: Pallimängud (jalgpall).

Haaramine: Varvastega rätiku, paberinutsaku, paela, pliiatsi haaramine.

6. Kogen, et jalgadega saan erinevaid asju tajuda/ tunda: taktiline taju.

Õpilastel seotakse silmad kinni.

Õpetaja paneb õpilaste jalgade alla erinevaid materjale/ esemeid: puit – nahk – liivapaber – külm/ soe vesi – rätik – pall

Kõva – pehme, kare – sile, külm – soe, märg – kuiv, terav – nüri ...

Sama harjutust korratakse sokkides, jalanõudes. Võrdlus: *Tundlikkus väheneb, kui jalalabad on rohkem kaetud.*

Õpetaja kõditab paljaid jalataldu: meeldiv – naer, ebameeldiv – enese kaitsmine.

Õpetaja kratsib paljaid jalataldu: valus - "ai"/ meeldiv.

7. Ma saan jalgadega ennast väljendada: sotsiaalse käitumise diferentseerimine, tunnete väljendamine.

Õpetaja teeb liigutusi ette, õpilased mõistatavad, mis peitub õpetaja liigutuste taga.

Trampimine: Raev – viha.

Varvastel tasakesi hiilimine: Teistega arvestamine, varas hiilib (*Miks?*).

Meelega esemete löömine jalaga: Olen kuri!

Kogemata inimeste/ esemete löömine jalaga: Ma vabandan ja olen edaspidi tähelepanelikum.

8. Ma näen, et mu jalad (jalanõud) jätavad jälgi: optiline tajus, tähelepanu.

Jalajäljed liival. Jalajäljed lumel.

Jalatallad määratakse kokku näpuvärvidega, jalataldade kujutised paberil.

9. Ma tean, et ma pean oma jalgade eest hoolitsema: teadmine – harjumus – praktiline harjutamine.

Õpetaja: *Paljajalu käia on kasulik. Missugused näevad välja sinu jalad peale paljajalu käimist?*

Vestlus jalgade hügieenist. Vahendid: reaalsed esemed ja pildimaterjal – vesi, seep, käterätik, küünekäärid.

Märksõnad: ebameeldiv lõhn, jalaseen, haigus, sokke ja jalanõusid tuleb sageli vahetada, vahetusjalanõud koolis.

Vestluse tulemus:

- jalgu tuleb pesta iga päev
- jalad tuleb korralikult ära kuivatada
- varbaküüsi tuleb lõigata

Õpilased pesevad koolis iga päev jalgu.

10. Ma tean, et ka jalad peavad olema korralikult riietatud: teadmine – harjumus – praktiline harjutamine.

Aastaaegadele vastav pildimaterjal. Pildimaterjali juurde erinevate sokkida ja jalanõude või vastava pildimaterjali rühmitamine.

Mis ma panen jalga, kui on palav/ külm/ vihma sajab.

Sokkida ja jalanõude jalaga panemise ja ära võtmise harjutamine.

11. Mul on hea meel, et mul on kaks tervet jalga: erinevuste teadvustamine ja aktsepteerimine, enesehinnangu tõstmine.

Õpilased jooksevad, hüppavad jne.

Vestlus kehapuudega inimestest. Vahendid: Pildid/ fotod kehapuudega inimestest.

Vestluse tulemus:

- inimesed on erinevad
- kõikidel inimestel ei ole kahte tervet jalga
- kuidas saan mina kehapuudega inimest toetada

12. Ma tean, et on olemas inimesi, kellel on ainult jalad (käsi ei ole): erinevuste teadvustamine ja aktsepteerimine, enesehinnangu tõstmine, enesekontroll.

Pildid/ fotod käteta inimestest, jalgadega maalitud piltidest. Jalgadega kirjutamine/ maalimine, jalgade abil riietumine.

Iga õpilane näitab, mida tema oskab jalgade abil teha.

3.3 ÕPPETSÜKKEL: MINU NÄGU

Sihtrühm: Toimetulekuõppe II arengutase

Ajaline kestus: umbes 20 tundi

1. Sissejuhatus õppetsükliksse.

Õpetaja palub õpilastel joonistada enda portree. Õpetaja jälgib õpilaste tegevust, kuid ei abista ega suuna neid.

2. Ma tean, et ma näen silmadega, räägin suuga, tunnen lõhna ninaga ja kuulen kõrvadega: erinevate näo osade funktsioonide tajumine ja teadvustamine.

Õpilased tunnevad oma näo osi, kuid ei ole täielikult teadlikud nende funktsioonidest.

Järgnevate harjutuste abil kogevad õpilased, mida nad saavad teha

silmadega

- silmade sulgemine ja avamine
- ühe silma kinni katmine sideme abil
- papptoru kasutamine pikksilmana

suuga

- suu avamine ja sulgemine
- suu kaudu hingamine
- puhumine (vatt)
- huultega puristamine
- vilistamine
- sosistamine/ tavalise häälega/ valju häälega rääkimine
- söömine (õunatükk)

ninaga

- suletud silmadega nuusutamine
- nina kinni pigistamine ja lahti laskmine

kõrvadega

- suletud silmadega erinevate häälte kuulamine
- kuuldetoruga kuulamine

Rütmisalmide lugemine:

PEA

*Seisa sirgelt, ole hea,
hoia püsti oma pea.*

SILMAD

*Silmad kinni, silmad lahti,
laiselda ei ole mahti.*

SUU

*Kätte oli jõudnud lõuna,
ma sõin ära oma õuna.*

NINA

Ninaga ma tunnen lõhna.

Nohunina pühi puhtaks!

KÕRVAD

*Kuula, kui ma valjult hüüan,
siis su kohe kinni püüan.*

3. Ma tean, et igal inimesel on erinev nägu: füüsilise minapildi kujunemine, erinevuste teadvustamine ja aktsepteerimine, optiline tajumine, enesekontroll.

Õpilased istuvad ringis. Peeglit antakse käest kätte. Iga õpilane kirjeldab (abiga) oma silmade ja juuste värvi, juuste pikkust jne.

Seejärel küsivad õpilased üksteiselt: *Jaan, missugused on sinu juuksed? - Pruunid. Pikad. jne*
Enesekontrolli sooritamiseks saab vastaja peegli enda kätte, kontrollib vastuse õigsust ja esitab järmisele õpilasele küsimuse.

Mõistatamise mängud:

- Kaks õpilast kükitavad nt kummulikeeratud laua taha. Aeglaselt hakkavad nad püsti tõusma.
- Õpilaste fotod kaetakse kinni ja hakatakse aeglaselt taas avama. Kes arvab kõige kiiremini ära, kelle fotoga on tegemist?
- Kaks õpilast istuvad vastastikku. Üks katab kinni nt oma silmad ja küsib: *Mis värvi on mu silmad?*

Rühmitamise mängud:

- Õpilaste fotode rühmitamine vastavalt juuste värvusele/ pikkusele jms.
- Vaatamata sarnasele juuksevärvile näevad kaks inimest siiski erinevad välja.

4. Ma tean, et saan oma nägu muuta: minapildi kujunemine, enda ja teiste emotsioonide tajumine ja mõtestamine.

Võimalused eesmärgistatud näomaalinguteks: karneval, rollimängud, etendused.

Õpetaja näitab lastele, kuidas näomaalingut teha.

Soovitav on esialgu näomaalingut teha ainult ühe värviga. Õpilased valivad ise värvi ning teevad endale väikese peegli ees näomaalingu. Seejärel kogunevad kõik õpilased suure peegli ette ning vaatlevad ennast ja kaaslast. Naaberklassi õpilased võivad ära arvata, kellega on tegu.

5. Ma tean, et mul on erinevaid nägusid (rõõmus – kurb, sõbralik – kuri, unine – ärkvel olev, puhas – must, praegune – varasem): minapildi kujunemine, enda ja teiste emotsioonide tajumine ja mõtestamine, miimika märkamine ja mõtestamine.

Õpetaja on palunud lapsevanemaid tuua kooli fotosid erinevas tujus lastest.

Õpilased näitavad teistele fotosid ja väljendavad (abiga) oma emotsioone fotol.

Fotode rühmitamine: naervad näod, nutvad näod jne.

6. Ma tean, et ka teistel inimestel on erinevaid nägusid: teiste emotsioonide tajumine ja mõtestamine.

Õpilased loikavad ajakirjadest välja erinevaid nägusid ning rühmitavad väljalõigatud pilte. Nt Inimesed, kellel on hirm. Inimesed, kes on rõõmsad jne.

Õpilased otsivad vastandpaare: kurjad näod – sõbralikud näod jne.

Rollimäng. Õpilased proovivad miimika abil väljendada erinevaid tundeid ning kaaslaste näoilmele adekvaatselt reageerida. Nt Õpilane nutab. Kaaslane küsib *Miks sa nutad?* ja üritab lohutada.

7. Ma tean, et minu nägu jätab varju: optiline taju.

Seinale projitseeritakse õpilaste pea kujutised. Õpilased vaatlevad kujutisi ja annavad oma hinnangu, kas inimesi on võimalik varjupildilt ära tunda.

Õpetaja abiga kantakse näo vari paberile ning värvitakse mustaks. *Kelle varju pilt see on?*

8. Ma oskan teostada enesekontrolli: enesekontrolli kujunemine.

Õpilased joonistavad taas enda portree.

Õpilased võrdlevad õppetsükli alguses joonistatud portreed ja õppetsükli lõpus joonistatud portreed. Leitakse sarnasused ja erinevused.

4. SOOVITUSED ÕPPETSÜKLITE PLANEERIMISEKS

4.1 ÕPPETSÜKKEL: MINA TL 1a, TL 1b, TL 1c

4.1.1 Praktiline tegevus TL 1a, TL 1b, TL 1c: MINA

Sissejuhatuses vaatlus peegli ees. Suur peegel, kuhu mahuvad ära kõik klassi õpilased. Nimetatakse nimesid ja igaüks osutab endale või kükitab, tõstab käe kui öeldakse tema nimi. Teised osutavad nimetatule või teevad näiteks pai, kui teavad tema nime.

Iseenda ja kaaslaste tundmaõppimine:

- Vaatlus peegli ees.
- Enda foto leidmine klassikaaslaste fotode seast.
- Enda leidmine klassipildilt.
- Palli viskamine kaaslasele, kellel on patsid, siilisoeng, prillid, kes on kõige pikem jms.

Enda ja kaaslaste nimede õppimine:

- Palli viskamine kaaslasele. Püüdja ütleb: *Mina olen*
- Palli viskamine kaaslasele koos kaaslase nime ütlemisega.
- Teretamine ja enda esitlemine: õpilased kõnnivad muusika rütmis. Kui muusika lakkab, võetakse endale lähim laps paariliseks, tervitatakse teineteist kättpidi ja kumbki ütleb oma nime: *Mina olen Minu nimi on*
- Klassi tahvilil kõigi laste suured pildid. Lapsed osutavad pildile, kui öeldakse õpilase nimi ja vastupidi – õpetaja osutab pildile ning lapsed ütlevad nime ja osutavad õpilasele.
- Õpilastele jagatakse nimesildid. Hea oleks need rinda panna aga võib ka kaela riputada. Iga õpilase laual õpilase pilt ja nimekaart. Käiakse ja vaadatakse pilte, nimesid. Nimekaarte rinnas ja laual võrreldakse.
- Õpetaja võtab karbist nimekaardi. Otsustatakse, kelle nimi see on. Kelle nimi, viib tahvile oma pildi juurde nimekaardi ja kinnitab selle pildi alla.

- Õpetaja ütlemise järgi võtab õpilane pildi või nimekaardi tahvilt ja viib kaaslasele, kelle pilt see on/viib kaaslase lauale.

4.1.2 Töölehe täitmine TL 1a, TL 1b, TL 1c

Inimfiguuri kujutamine:

- Enda foto leidmine klassikaaslaste fotode hulgast ning töölehele kleepimine.
- Inimfiguuri kleepimine õpetaja poolt ettevalmistatud osadest; riietus, juuste värv jms vastab igale konkreetsele õpilasele;
- Inimfiguuri joonistamine šabloonide abil; värvimine vastavalt õpilase riietusele, juuste värvile jms;
- Inimfiguuri joonistamine õpetaja suunamisel.

Nime lugemine ja kirjutamine:

- Nime trükkimine märgi- või nimetempli abil. Märgi või nime lugemine.
- Sümboli lugemine: enda märgi äratundmine ja kleepimine.
- Terviksõna meetodil lugemine: enda nimekuju leidmine ja kleepimine.
- Nime kleepimine etteantud tähtedest eeskuju järgi/ iseseisvalt.
- Nime kopeerimine/ iseseisev kirjutamine.

4.1.3. Kordamine ja kinnistamine TL 1a, TL 1b, TL 1c

- **Mäng**
 - **KES ON SEE LAPS?** Õpetaja kirjeldab ühte õpilast (välimus, rõivad, jalanõud). Lapsed mõistatavad, keda õpetaja kirjeldab ning sosistavad õpetajale kirjeldatud lapse nime. Hiljem võib ka keegi õpilastest teisi kirjeldada.

➤ **Käeline tegevus I**

➤ **RAAMITUD FOTO**

Töövahendid:	Töö käik:
* Õpilase foto * Paksemast papist raam * Aluspaber * Vahtplastist või värvilisest paberist lilled, lehed, ringid, nelinurgad vms * Pulgaliim	1. Kleebi papist raamile vahtplastist või värvilisest paberist kujundid. 2. Kleebi foto aluspaberile. 3. Kleebi raam foto ümber.

➤ **Käeline tegevus II**

➤ **RAAMITUD PORTREE**

Töövahendid:	Töö käik:
* Värvilised paberid * Aluspaber * Näo osade šabloonid * Harilik pliiats * Käärid * Pulgaliim	1. Joonista šabloonide abil näo osad. 2. Lõika näo osad välja. 3. Kleebi aluspaberile näo ovaal. 4. Kleebi näo ovaalile näo osad. 5. Kujunda portree ümber raam.

4.2 ÕPPETSÜKKEL: VANUS TL 2

4.2.1. Praktiline tegevus TL 2: VANUS

Sünnipäeva teemat tuleks käsitleda klassis iga kord, kui mõnel õpilasel on sünnipäev. Kui sünnipäeva pole, siis võib võtta näiteks mõne mängulooma ning pidada tema sünnipäeva. Hiljem, õpilaste sünnipäevade puhul, saab õpitut üle korrata.

Sissejuhatuseks teemasse sobib kuulata sünnipäeva laulu. Kuulata võib olla:

- iga kord üks ja sama just antud konkreetse klassi sünnipäeva laul või
- iga kord erinev laul eesmärgiga tunda ära, et tegemist on just sünnipäeva lauluga.

Teemat võib alustada ka näiteks Eno Raua lastejutu “Anu, Mart ja Sipsik” lihtsas eesti keeles esitamise ning nukkude või aplikatsioonidega läbimängimisega.

- Sünnipäeva tähistamine rollimänguna või päriselt. Kõrbed koolis ja kodus: sünnipäevapidu, külalised – külaliste kutsumine, kutsete valmistamine, peolaud –

laua katmine, tordi, võileibade, morsi valmistamine, küünlad tordil, küünalde loendamine, sünnipäevalaul, kingitused – kingituste valimine, valmistamine, pakkimine, kaart – kaardi valmistamine, lilled, õnnitlemine jms.

- Vanus. Sünnipäevalapse ja teiste õpilaste vanus. Vanuste märkimine elujoonele.
- Inimese elukaar. Noor – vana, laps – täiskasvanu, imik/beebe – laps – noor – täiskasvanu – vana inimene. Elukaarele erinevas vanuses inimestest piltide kinnitamine.
- Rollimäng: *imik, laps, täiskasvanu, vana inimene*.

4.2.2. Töölehe täitmine TL 2

- Enda vanusele vastava arvu küünalde sünnipäevatoridile kleepimine/ joonistamine.
- Enda vanuse töölehele kleepimine/ kirjutamine.

4.2.3. Kordamine ja kinnistamine TL 2

- **Mäng**
 - **KUI VANA MINA OLEN?** Lapsed istuvad ringis toolidel. Õpetaja ütleb vanuse, nt *Üheksa-aastane*. Kõik üheksa-aastased õpilased tõusevad püsti ja vahetavad omavahel kohad.
- **Käeline tegevus I**
 - **KINKEPABER**

Töövahendid:	Töö käik:
* Ühevärviline aluspaber (sobilik pakkimiseks) * Näpuvärvid	1. Trüki aluspaberile näpuvärvidega soovitud muster.

➤ **Käeline tegevus II**

➤ **SÜNNIPÄEVAKAART**

Töövahendid:	Töö käik:
<ul style="list-style-type: none"> * Paksem värviline paber/kartong * Värvilised paberid * Harilik pliiats * Käärid * Liim * Kaardi šabloon * Lille šabloonid 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Joonista kartongile šablooni abil kaardi piirjooned. 2. Lõika kaart välja. 3. Voldi kaart kokku. 4. Joonista šabloonide abil paberile lill. 5. Lõika lill välja. 4. Kleebi lill kaardi sisse.

➤ **Käeline tegevus III**

➤ **SÜNNIPÄEVATORT**

Töövahendid:	Töö käik:
<ul style="list-style-type: none"> * Küpsised 2 pakki * Hapukoor 200 grammi * Moos 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Lao kandikule 9 küpsist. 2. Määri küpsistele hapukoor. 3. Lao hapukoore peale 9 küpsist. 4. Määri küpsistele moos. 5. Lao moosi peale 9 küpsist. 6. Määri küpsistele hapukoor. 7. Kata tort toidukilega ning hoia järgmise päevani jahedas.

4.3 ÖPPETSÜKKEL: MINU PERE TL 3, TL 4, TL 5

4.3.1. Praktiline tegevus TL 3: MINU PERE

- Sissejuhatuseks võib õpetaja nukkude või aplikatsioonide abil etendada loo ühest tavalisest perekonnast.
- Õpilastel kaasas fotod oma perekonnast. Perefotode vaatlemine: mina, ema, isa, vend, õde jne. Perefotode teistele näitamine, pereliikmete fotodelt leidmine, kaaslastele tutvustamine.
- Enda perekonna moodustamine. Õpetaja jaotab õpilastele aplikatsioonid: ema, isa, vanavanemad, lapsed. Õpilased valivad aplikatsioonidest sobivad ning moodustavad enda perekonna.
- Pere liikmete omavahelised seosed: (kasu)ema, (kasu)isa, poeg, tütar, õde, vend, vanaema, vanaisa, lapselaps jms.
- (Vana)vanemate, õdede-vendade nimed. Perekonnanimi. Perekonnanime lugemine täissõnameetodil, kopeerimine, kirjutamine.
- Peres elavad loomad. Lemmikloomad.

4.3.2 Töölehe täitmine TL 3

- Õpilane valib välja ning värvib töölehel tema perekonda sobivad inimesed. Seejärel lõigatakse perekond välja ning kleebitakse puhtale paberile.
- Iseenda ning oma pereliikmete eesnimede kleepimine/ kirjutamine vastava pereliikme juurde.
- Enda perekonnanime töölehele kleepimine/ kirjutamine.

4.3.3 Praktiline tegevus TL 4: MINU PERE

- TL 3 põhjal koostatud perepildi kaaslastele tutvustamine: pereliikmed, pereliikmete nimed.
- Õpetaja asetab lauale aplikatsioonid ema, isa, poeg, tütar jne. Aplikatsioonide võrdlus õpilaste poolt koostatud perepiltidega: kelle peres on täpselt samapalju

liikmeid, kellel rohkem, kellel vähem jms.

- Õpilaste perekonnanimed. Enda perekonnanime ära tundmine ja nimetamine. Enda perekonnanime kirja pildi äratundmine. Perekonnanime kirjutamine.

4.3.4 Töölehe täitmine TL 4

- Töölehe võrdlemine TL 3 põhjal koostatud perepildiga. Sobivate pereliikmete värvimine. Puuduvate pereliikmete juurde joonistamine/ kleepimine.
- Iseenda ning oma pereliikmete eesnimede kleepimine/ kirjutamine vastava pereliikme juurde.
- Enda perekonnanime töölehele kleepimine/ kirjutamine.

4.3.5 Praktiline tegevus TL 5: MINU PERE

- Õpetaja etendab nukkude või aplikatsioonide abil situatsiooni ühe pere tegemistest päeval/ õhtul: lapsed koolis/ lasteaias, vanemad tööl, vanavanemad kodus jms.
- Elukaar. Inimeste paigutamine elukaarele: laps – täiskasvanu, noor – vana, noorem – vanem.
- Vanemate ametid. Meile igapäevaselt olulised ametid: õpetaja, koristaja, müüja, bussijuht jne. Rollimängud/ pantomiimid erinevatest ametitest. Erinevate töökohtade külastamine: kauplus, bussisõit, kooli koristaja töö jälgimine. Töövahendid, mis kuuluvad teatud ameti juurde.
- Pereliikmete kohustused kodus: toiduvalmistamine, koristamine, remonditööd jms. Vanemate abistamine. Õpilaste ülesanded koolis. Korrapidamisgraafiku koostamine ja täitmine. Rollimängud/ pantomiimid erinevatest kodutöödest.
- Pere ühised tegemised õhtul ja nädalavahetusel. Õpetajal valikuks tegevuspildid/ fotod nt enda pere tegemistest. Ühiselt arutletakse piltide põhjal, mida õpetaja koos oma perega vabal ajal teeb. Õpilaste vaba aeg. Erinevate vaba aja veetmise võimalustega tutvumine: koolis töötavad huviringid, kino, teater, muuseum, muusika kuulamine jms.

4.3.6 Töölehe 5 täitmine TL 5

- Töölehel olevate inimeste paigutamine aplikatsioonidena tahvlile elukaarele. Arutelu, kes käib koolis/ lasteaias, kes töööl, kes on kodus/ pensionil.
- Ühendatakse/ värvitakse ese, mis sobiks töölehel kujutatud inimese juurde.
- Võimalus juurde joonistada/ kleepida esemeid, mis veel nt isa juurde sobivad.

4.3.7 Kordamine ja kinnistamine TL 3, TL 4, TL 5

- **Käeline tegevus**
 - **PULGANUKU PEREKOND**

Iga laps võiks valmistada nukke vastavalt oma pereliikmete arvule.

Töövahendid:	Töö käik:
* Kartongist nuku kehad (vt lisa 1) * Värvilisest paberist lõigatud riided * Lõng * Liim * Vildikad/ värvilised pliiatsid * PVA liim * Jäätisepulgad	1. Joonista kartongist nukule nägu. 2. Joonista nukule juuksed. 3. Kleebi nukule selga värvilisest paberist riided. 4. Liimi jäätisepulk nuku tagaküljele nii, et sellest saaks kinni hoida.

➤ **Mäng**

- **Nukumäng MINU PERE.** Valmis pulganukkudega saavad lapsed kaaslastele veelkord tutvustada oma perekonda. Õpetaja suunamisel võimalik mängida stseene pereelust: nt Õhtu minu kodus.

4.4 ÕPPETSÜKKEL: MINU KODU TL 6, TL 7, TL 8

4.4.1 Praktiline tegevus TL 6: MINU KODU

- Teema alustamiseks võib kuulata/ laulda laulu “Mu koduke on tilluke”.
- Õppekäik kooli lähiümbruses. Ühiselt vaadeldakse maju: suur maja, väike maja, korrusmaja, eramaja jms. Õppekäigu ajal püütakse leida iga lapse kodumajale võimalikult sarnane maja.
- Õpetajal valikuks majade pildid/ fotod. Majade rühmitamine erinevate tunnuste alusel. Õpilased leiavad piltide seast enda kodumajale kõige sarnasema maja.
- Majade doomino valmistamine ja mängimine (vt lisa 2).

4.4.2 Töölehe täitmine TL 6

- Töölehe ühine vaatlus. Leitakse iga lapse kodumajale sarnane maja.
- Nõ kodumaja värvimine.
- Värvitud majad lõigatakse välja ning paigutatakse tahvlile. Tahvlile tekib vastavalt kas maakoht või linn. Arutelu tulemusel jõutakse järeldusele, mis tüüpi asulas elatakse.
- Koduasula nimi. Koduasula nime märkimine tahvil oleva majaderühma kohale.

4.4.3 Praktiline tegevus TL 7, TL 8: MINU KODU

- Aadressi õppimine. Arutelu aadressi vajalikkusest. Igal kodul on aadress. Aadressi on vaja selleks, et sõbrad teaksid külla tulla, arst saaks tulla, päästeamet saaks appi tulla, saab katalooge, ajalehti tellida, saab kirju saata jms.
- Õpetaja kinnitab tahvil olevatele majadele aadressilipikud. Õpetaja kutsub õpilased järjest tahvli ette, ütleb vastava õpilase aadressi ning ulatab talle aadressilipiku.
- Õpilased nimetavad oma aadressi. Õpilane, kes nimetab aadressi õigesti, kinnitab lipiku taas tahvil olevale majale.
- Rollimäng *Olen eksinud. Taksosõit.*
- Aadressi kirja pildi äratundmine/ kopeerimine/ iseseisev kirjutamine.

4.4.4 Töölehe täitmine TL 7, TL 8

- Vastavalt õpilase kodumajale täidab laps kas töölehe 7 või 8.
- Õpilane lõpetab maja. Maja värvitakse võimalikult lapse kodumaja sarnaseks. Maja juurde kleebitakse/ joonistatakse aed, puud, autod jms.
- Õpilane lõikab välja/ kirjutab oma aadressi ning kleebib selle majale.

4.4.5 Kordamine ja kinnistamine TL 6, TL 7, TL 8

- **Mäng I**

- **KOP-KOP, KUS SA ELAD?** Õpilased seisavad või istuvad ringjoonel. Õpetaja või keegi lastest liigub väljaspool ringi, koputab kellelegi seljale, küsides: “Kopp-kopp, kus sa elad?”.

Esiolgu võivad õpilased nimetada elukohana ka linna või valla, hiljem juba kogu aadressi.

➤ **Mäng II**

- **POSTILJON I.** Õpetaja või mõni lastest on postiljoniks. Postiljon võtab kotist ümbriku, millele on kirjutatud mõne õpilase aadress. Postiljon loeb aadressi ette. Laps, kelle aadress ette loeti, tuleb kirjale järele. Üksteise järel saavad kõik lapsed kirja. Ümbrikus võivad olla näiteks erinevad süžeebildid, mida ühiselt vaadeldakse ja kirjeldatakse.

➤ **Mäng III**

- **POSTILJON II.** Õpetaja on postiljon. Lapsed tulevad kordamööda ja küsivad, kas neile on kirja. Seejuures nimetavad nad oma ees- ja perekonnanime ning aadressi. Kui laps teab õigesti oma aadressi, saab ta õpetaja poolt valitud saadetise (süžeepilt, tegevuspilt, mõistatus vms) kätte.

➤ **Käeline tegevus.**

➤ **LINN JA KÜLA**

Töövahendid:	Töö käik:
<ul style="list-style-type: none"> * Värviline/valge paksem paber * Käärid * Liim * Viltpliiatsid * Harilik pliiats * Akna, ukse, korstna, šabloonid * Puude, autode, loomade šabloonid 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Lõika paberist sobiva suurusega maja kujutis. 2. Joonista šabloonide abil paberile katuse, ukse, akende ja korstna kujutised. Lõika välja. 3. Kleebi katus, uks, aknad ja korsten maja külge. 5. Kirjuta majale oma aadress. 6. Linna/ küla ilmestamiseks valmista värvilisest paberist šabloonide abil puud, autod, koduloomad jms.

4.5 ÕPPETSÜKKEL: MINU KOOLI/ KODUTEE TL 9, TL 10

4.5.1 Praktiline tegevus TL 9, TL 10: MINU KODU

- Õppekäik kooli ümbruses. Võimalusel läbitakse kooli lähedal elava õpilase kodutee. Otsitakse üles kooli ümbruses paiknevad bussipeatused. Arutletakse missuguse bussiga üks või teine lapse koju saab sõita. Tutvutakse bussi sõiduplaanide olemasoluga/ kasutamisega.
- Ohutu liiklemine linnas. Sebra, foor, liiklusmärgid.
- Õpilastega, kes käivad kooli auto või koolibussiga, korratakse üle bussis/ autos käitumise reeglid, sisenemise ja väljumise ohutus jms.
- Kodu/ kooli aadress.

4.5.2 Töölehe täitmine TL 9, TL 10

- Õpetaja jutustab nukkude või aplikatsioonide abil loo lapsest, kes läheb nt koolist koju. Õpetaja valib täitmiseks esmalt töölehe vastavalt sellele, kas õpilased elavad maal või linnas. Seejärel täidetakse võrdlevalt ka teine tööleht.
- Lapse kodutee märkimine töölehele. Tee ääres olevate esemete ja olendite

nimetamine, loendamine jne.

- Arutelu teel varitsevatest ohtudest.

4.5.3 Kordamine ja kinnistamine TL 9, TL 10

➤ Mäng I

- **VALGUSFOOR.** Õpetaja seisab ruumi keskel. Õpetajal on käes roheline ketas ja punane ketas. Õpilased on liiklejad. Liiklejad liiguvad ainult siis, kui õpetajal on üles tõstetud roheline ketas. Liiklus jääb seisma, kui õpetaja tõstab üles punase ketta.

➤ Mäng II

- **TÄNAV.** Märgistatakse kriidi ja teibi abil tänav ning ülekäigurada. Lastega koos ehitatakse toolidest linn. Majad nummerdatakse ning märgistatakse siltidega: post, pood, kool, arst jne. Iga laps leiab endale kodu. Õpetaja annab lastele ülesandeid: nt *Piret, palun mine poodi!* Laps peab ülesande täitmisel järgima liiklusohutust.

➤ Käeline tegevus.

➤ **NUPUMÄNG MINU KODUTEE**

Iga õpilane võib õpetaja abiga kujundada enda koduteele vastava mängualuse. Erinevatel alustel mängides on võimalik üle korrata nt liiklusreeglid, viisaka käitumise põhialused jne.

Töövahendid:	Töö käik:
* Paksem paber või papp A3 * Pliiatsid, kriidid, viltpliiatsid vms	1. Märki aluspaberile mängu algus- ja lõpp-punkt ning kodutee. 2. Joonista koduteele ringid, nelinurgad või kolmnurgad. 3. Nummerda ringid, nelinurgad või kolmnurgad. 4. Kujunda kodutee ümbrus: joonista majad, puud, autod jms.

4.6 ÖPPETSÜKKEL: MINA TEISTE SEAS TL 11, TL 12, TL 13, TL 14

4.6.1. Praktiline tegevus TL 11, TL 12: MINA TEISTE SEAS

- Arutelu, kuidas on toredam olla - üksi või koos kaaslastega. Miks on hea koos olla.
- Poiss – tüdruk. Rühmitamine, loendamine: meie klassi poisid, meie klassi tüdrukud. Poisid on oma rühmas ja tüdrukud on oma rühmas. Muusika pannakse mängima. Eelnevalt on kokku lepitud, mida tuleb teha, kui muusika vait jääb. Näiteks: poisid kükitavad, tüdrukud tõusevad kividarvastele. Poisid ja tüdrukud jooksevad erinevatele põrandale joonistatud kujunditele.
- Õpilaste mõõtmine, pikkuste võrdlemine pikk-lühike, pikem-lühem, ühepikkused.
- Õpilaste kehakuju joonistamine tapeedile, kujutiste välja lõikamine ning pealeasetamise teel võrdlemine. Kujutiste kinnitamine seinale pikkuse järjekorras nt käest kinni hoides.
- Poiste rivi: kõige pikem poiss – kõige lühem poiss, tüdrukute rivi: kõige pikem tüdruk – kõige lühem tüdruk.
- Kujutistel õpilaste nimede ära tundmine/ lugemine/ kirjutamine.

4.6.2 Töölehe täitmine TL 11, TL 12

- Õpetajal on aplikatsioonid töölehtedel 11 ja 12 kujutatud lastest. Kujutiste rühmitamine: poisid – tüdrukud, kõige pikem poiss/ tüdruk, kõige lühem poiss/ tüdruk jne.
- Õpetaja suunavate korralduste toel töölehe värvimine.
- Värvitud kujutiste välja lõikamine, reastamine. Kujutiste kokku viimine enda klassi lastega, klassikaaslaste nimede märkimine kujutistele.

4.6.3. Praktiline tegevus TL 13, TL 14: MINA TEISTE SEAS

- Õpetaja paneb lapsed ritta ja teeb klassifoto. Klassifoto vaatlus. Poisid – tüdrukud, klassi kõige pikem/ kõige lühem laps, juuste pikkus ja värv, prillid, riietus jne.
- Järgmisel päeval (nädalal) tehakse uus foto. Kahe pildi võrdlus: tunnused, mis on jäänud samaks: kasv, juuste värv jms ja mis on muutunud: riietus, prillid jms.

4.6.4 Töölehe täitmine TL 13, TL 14

- Töölehtedel kujutatud laste rühmitamine, võrdlemine, reastamine.
- Töölehtede võrdlemine: muutused piltidel kujutatud laste riietuses.
- Töölehtede värvimine õpetaja korralduste alusel.

4.6.5 Kordamine ja kinnistamine TL 11, TL 12, TL 13, TL 14

- **Mäng I**
 - **KÄELAPPIMINE.** Esimene mängija paneb käe lauale, teine paneb oma käe esimese käe peale, kolmas teise käe peale jne. Seejärel asetatakse kordamööda peale teised käed. Edasi hakatakse kordamööda peale tooma kõige alumist kätt. Kellel segamini läheb, lahkub mängust.
- **Mäng II**
 - **LÄHME SÕPRADELE KÜLLA.** Lapsed istuvad kahel pool ruumi. Õpetaja palub

ühel rühmal tõusta ja minna vastasistujatele külla. Lapse tõusevad ja lähevad teisele poole ruumi. Külas võib tantsida, hüpata, plaksutada. Seejärel tulevad lapsed oma kohtadele ja külla tuleb teine rühm lapsi.

➤ **Käeline tegevus**

➤ **SÕBRAPAE**

Sõbrapaela on tore keerutada koos sõbraga või sõbrale kinkida.

Töövahendid:	Töö käik:
<p>* erinevat värvi lõngad * käärid</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Lõika 2 või 3 umbes 1 m pikkust lõngajuppi. 2. Hoia sõbraga lõngajuppide otstest kinni. 3. Keeruta lõnga näppude vahel vastassuundades. 4. Tugevates keerdudes lõngajupid murra pooleks. 5. Paita keerdus lõngajupid ühtlaseks paelaks. 6. Tee paela otstesse sõlmed. 7. Kingi pael sõbrale või seo endale ümber käe.
	

4.7 ÖPPETSÜKKEL: INIMENE TL 15, TL 17, TL 18, TL 19, TL 20, TL 21

4.7.1 Praktiline tegevus TL 15, TL 16, TL 17, TL 18: TÜDRUK. POISS

Poiss - tüdruk

➤ Mina olen poiss/ tüdruk.

- Klassifoto vaatlemine: poisid – tüdrukud, tunnused. Poiste ja tüdrukute loendamine, nimede kordamine.
- Fotodel/ joonistatud piltidel kujutatud võõraste laste rühmitamine: poisid – tüdrukud.

Kehaosad

- Vaatlus suure peegli ees. Enda kehaosad: pea, kõht, käsi, jalg jne. Õpetaja puudutab lapsel vastavat kehaosa ja nimetab. Laps puudutab kehaosa, õpetaja nimetab. Õpetaja nimetab kehaosa ja laps puudutab nimetatud kehaosa. Laps puudutab kehaosa ja nimetab.
- Kaaslase kehaosade vaatlemine peegli ees.
- Tapeedile joonistatud laste kujutistele kehaosade märkimine.
- Enda ja kaaslase kehaosad tagantvaates. Selg ees liikumine klassis üksinda ja kolonnis.
- Nukul/ fotol/ joonistatud pildil kehaosade näitamine ja nimetamine.
- Rollimäng: *Arsti juures*.

4.7.2 Töölehe täitmine TL 15, TL 16, TL 17, TL 18

- Töölehtedel kujutatud laste soo määramine. Töölehtede valik vastavalt enda soole.
- Kehaosade leidmine/ nimetamine/ märkimine töölehtedele.

4.7.3 Praktiline tegevus TL 19, TL 20: NÄGU

Nägu. Näoosad.

- Vaatlus peegli ees. Enda näoosad: silm(ad), nina, suu, kõrv(ad) jne. Juuksed. Õpetaja puudutab lapsel vastavat näoosa ja nimetab. Laps puudutab näoosa, õpetaja nimetab. Õpetaja nimetab näoosa ja laps puudutab nimetatud näoosa. Laps puudutab näoosa ja nimetab.
- Kaaslase näoosad. Enda ja kaaslase näo võrdlemine. Poisi nägu ja juuksed – tüdruku nägu ja juuksed.

- Tapeedile joonistatud laste kujutistele näoosade paigutamine/ nimetuste märkimine.
- Tahvlile joonistatud näoovaalile näoosade paigutamine/ joonistamine/ nimetuste märkimine.
- Näoosade loto valmistamine ja mängimine (vt lisa 3).

4.7.4 Töölehe täitmine TL 19, TL 20

- Töölehtedel kujutatud laste soo määramine. Töölehtede valik vastavalt enda soole.
- Näoosade ja juuste leidmine/ nimetamine/ märkimine töölehele.
- Töölehe värvimine vastavalt enda silmade ja juuste värvile.

4.7.5 Praktiline tegevus TL 2: LEIA PAARID

- Vaatlus peegli juures. Õpilased eest, tagant ja külgvaates. Juuste pikkus, värv, saged juuksed – lokkis juuksed.
- Õpilaste rühmitamine vastavalt juuste omadustele: pikad juuksed – lühikesed juuksed, heledad juuksed – tumedad juuksed jne.
- Õpilaste fotod läbisegi tahvlile. Leida enda/ kaaslase foto eest, tagant ja külgvaates. Lisada nimekaardid.
- Varjuprofiilide joonistamine.
- Poiste soengud – tüdrukute soengud.
- Rollimäng *Juuksuri juures*.

4.7.6 Töölehe täitmine TL 21

- Töölehel kujutatud inimeste soo määramine.
- Paaride leidmine ja ühendamine.
- Laste juuste värvimine vastavalt õpetaja korraldustele.

4.7.7 Kordamine ja kinnistamine TL 15, TL 17, TL 18, TL 19, TL 20, TL 21

- **Mäng INIMENE.** Õpilased seisavad paarikaupa ringjoonel. Õpetaja on ringi keskel. Õpetaja käskluse peale: käed! (jalad, ninad, põsed jne) panevad paarilised nimetatud kohad kokku. Käskluse peale: *Inimene!*, peavad mängijad otsima uue paarilise. Kes paarilist ei leia, läheb ringi keskele uueks mängujuhiks.
- **Laulumäng LAPADUU ja laulumäng MUL ON ÜKS TORE TÄDI.**
- **Käeline tegevus I**
- **INIMENE**

Töövahendid:	Töö käik:
<ul style="list-style-type: none">* Kehaosade šabloonid (vt lisa 4)* Kartong* Harilik pliats* Käärid* Suur nõel* Lõng* Vildikad/värvilised pliatsid* PVA liim* Jäätisepulk	<ol style="list-style-type: none">1. Joonista šabloonide abil kartongile inimese kehaosad. Lõika välja.2. Ühenda lõnga abil kehaosad omavahel (nukku liigutades peaksid kehaosad liikuma).3. Joonista nukule nägu (ja riided).4. Liimi jäätisepulk nuku tagaküljele nii, et sellest saaks kinni hoida.

➤ **Käeline tegevus II**

➤ **MASK**

Maske saab kasutada ka õppetsüklis *Mina tunnen tundeid*.

Töövahendid:	Töö käik:
* A4 paber * käärid * guašid * auguraud * lõng	1. Joonista paberile näo ovaal. 2. Maali näo kujutisele guaššidega silmad, nina ja suu. 3. Lõika mask välja. 4. Augusta maski ülemine serv. 5. Lõika soovitud pikkusega lõngajupid juusteks. 6. Pista lõngajupid maski servas olevatest aukudest läbi ja sõlmi kokku.

4.8 ÖPPETSÜKKEL: PAREM POOL. VASAK POOL TL 22, TL 23, TL 24, TL 25

4.8.1 Praktiline tegevus TL 22: PAREM POOL. VASAK POOL

- Parema – vasaku poole passiivne omandamine, st õpetaja kasutab lastega suhtlemisel, enda ja laste tegevuse kommenteerimisel mõisteid parem ja vasak.
- Parema poole/ parema käe märgistamine nt sõbrapaela sidumisega ümber parema käe randme. Õpetaja palub õpilastel tunnis tõsta paremat kätte/ võtta käbi paremasse kätte/ teretada parema käega jms.
- Igapäevatoimingute käigus juhib õpetaja tähelepanu paremakäelisusele ja vasakukäelisusele.
- Parema ja vasaku pool õpilasel endal/ klassikaaslasel/ nukul/ aplikatsioonil.

4.8.2 Töölehe täitmine TL 22

- Õpetaja abiga lõigatakse pabernukk välja ning kleebitakse kokku.
- Nukul parema käe märkimine. Õpilane seisab nukku enda ees hoides peegli ees, õpetaja abiga leitakse nuku parem käsi.
- Märgitud parema käega nuku vaatlemine koha peal lauale asetatuna: parem ja vasak pool.

4.8.3 Praktiline tegevus TL 23, TL24: PAREM KÄSI. VASAK KÄSI

- Parema käsi ja vasaku käsi. Mitu sõrme on paremal käel, mitu sõrme on vasakul käel. Loendamine.
- Erinevad sõrmemängud koos salmikestega:

1. Lahti-kinni, lahti-kinni, käsi on mul kaks.
Lahti-kinni, lahti-kinni, tee üks väike plaks.
Keeruta neid, keeruta neid, keeruta neid nii.
Lehvita neid, lehvita neid , lehvita neid nii.
2. Kaks kõhukat härrat kord kokku said teel.
Nad ütlesid tere! Ja veel ja veel ja veel.

(pöidlad kumarduvad vastastikku)

Kaks saledat daami...

kaks politseimeest...

kaks pisikest poissi...

kaks väikest titat...

(Iga kord ise sõrmed teretavad üksteist)

- Käte otstarve. Erinevate igapäevaste tegemiste katsetamine kätega ja ilma, nt söömine, joonistamine, palli mängimine jms.
- Kindad. Paari moodustamine.

4.8.4 Töölehe täitmine TL 23, TL24

- Töölehtedel olevatesse kastidesse joonistatakse õpetaja abiga käe kontuur. Käe kontuuri võib värvida või kujundada sellele erinevaid mustreid.
- Töölehtedel olevatesse kastidesse võib käte jäljed ka nt näpuvärvide abil trükkida.
- Kastidesse joonistatud/ trükitud käed saab õpetaja abiga välja lõigata. Käte kujutiste võrdlemine pealeasetamise teel. Kõige suurem käsi – kõige väiksem käsi, ühesuurused. Käte kujutiste reastamine, paaride moodustamine, rühmitamine suuruse, värvuse jms alusel.
- Sõrmede loendamine paremal/ vasakul käel. Sõrmeotstega näpuvärvide abil kastikesse jälgede tembeldamine.

4.8.5 Praktiline tegevus TL 25: LEIA PAARID

- Parem ja vasak käsi. Käte otstarve.
- Jalgade otstarve. Inimesel on kaks jalga. Parem ja vasak jalg, parema jala märgistamine.
- Märgade jalajälgede trükkimine suurele paberile.
- Jala kontuuride joonistamine paberile. Jalgade kontuuride värvimine, mustrite kujundamine.

- Jalgade kujutised saab õpetaja abiga välja lõigata. Jalgade kujutiste võrdlemine pealeasetamise teel. Kõige suurem jalg – kõige väiksem jalg, ühesuurused. Jalgade kujutiste reastamine, paaride moodustamine, rühmitamine suuruse, värvuse jms alusel.
- Sokid, jalanõud. Paari moodustamine.
- Silmade otstarve. Parem ja vasak silm. Prillid.
- Kõrvade otstarve. Parem ja vasak kõrv. Kõrvaklapid.
- Rollimäng *Arsti juures* (nt valutab parem kõrv, vasakus silmas on sodi jne).

4.8.6 Töölehe täitmine TL 25

- Paaride leidmine ja ühendamine.
- Leitud paarid saab välja lõigata ning kleepida neljale puhtale paberile. Otsida kataloogidest või valida õpetaja etteantud pildimaterjali hulgast esemeid, mida saame katsuda, mille paneme jalga, mida näeme, mida kuuleme. Leitud esemed kleepida sobiva kehaosa juurde.

4.8.7 Kordamine ja kinnistamine TL 22, TL 23, TL 24, TL 25

- **Laulumäng KAKS SAMMU SISSEPOOLE, KAKS SAMMU VÄLJAPOOLE**
- **Mäng**
 - **MINUST PAREMAL ON KOHT VABA.** Õpilased istuvad toolidel ringis. Üks koht on vaba. Laps, kes istub tühjast toolist vasakul, ütleb: *Minust paremal on koht vaba – Jaan siia ju istuda tahab!* Kutsutu peab kõigepealt ülesande täitma ja ta küsib: *Mida ma tegema pean?* Kutsuja vastab näiteks: Lenda minu juurde nagu lind. Kui ülesanne on täidetud, tohib kohta vahetada. Nüüd on uus koht vaba ja tühjast toolist vasakule jääv õpilane ütleb: *Minust paremal koht on vaba.*
- **Käeline tegevus**
 - **Näpuvärvidega käetrükk.**

Töövahendid:	Töö käik:
* A3 paber * näpuvärvid	1. Määri käsi näpuvärvidega kokku. 2. Tembelda paberile käe jälg. 3. Käe jäljed võib välja lõigata ning neist erinevaid ühistöid valmistada (puu, lill jne).

4.9 ÖPPETSÜKKEL: SILMAD TL 26, TL 27, TL 28, TL 29

4.9.1 Praktiline tegevus TL 26: MINA NÄEN

- Õppekäik kooli ümbruses. Õpetaja juhib laste tähelepanu erinevatele objektidele (kindlasti ka töölehel kujutatud esemetele/ olenditele): maja, puu, lind, pilved jms. Klassis valikuks pildimaterjal: otsida esemed/ olendid, mida õues nähti. Samalaadne õppekäik ka koolimajas.
- Õpetaja jagab lastele klassis kätte esemed või pildid, millel kujutatut minnakse õppekäigule otsima.
- Lapsed sulevad silmad või seotakse silmad salliga kinni. Mõni õpilastest astub

suletud silmadega kaaslaste juurde – selgub, et kui ei saa vaadata, siis peab katsuma või paluma teisel midagi öelda.

- Lapsed seisavad reas. Esimene ütleb: *Mina näen ...* ja läheb rivi lõppu. Mäng kordub, kuni kõik lapsed on saanud nimetada eseme/ olendi, keda ta näeb.
- Rollimäng: *Silmaarst. Tabeli vaatamine.*

4.9.2 Töölehe täitmine TL 26

- Töölehel kujutatud lapsel värvida ära silmad.
- Tahvil pildimaterjal õppekäikudel nähtud esemetest/ olenditest. Töölehel leetakse esemed/olendid, mida/ keda õppekäigul märgati.
- Võimalus arutleda selle üle, mida keegi õpilastest hommikul kooli tulles teel märkas.
- Võimalik ette antud pildimaterjali hulgast valida või kataloogidest välja lõigata ja kleepida töölehele esemeid/ olendeid, keda õppekäigul/ kooliteel nähti.

4.9.3 Praktiline tegevus TL 27, TL 28: MINA NÄEN VÄRVE

- Iga värvuse õppimiseks võib korraldada eraldi õppetsükli. Nt punane päev/ punane nädal: õpetaja/ õpilaste riietus punane, süüakse/ nuusutatakse punaseid toiduaineid (maasikad, peet), juuakse punast mahla, meisterdatakse punane pilt jne.

4.9.4 Töölehe täitmine TL 27, TL 28

- Töölehed võib lõigata värvuste kaupa osadeks ning täita iga osa vastava värvuse õppimise tsükli lõpus.
- Värvuste õppimisel tutvutakse ka töölehel kujutatud esemetega.
- Lahtilõigatud töölehtede osad saab kleepida eraldi paberile ning kleepida/ joonistada juurde veel vastavat värvi esemete pilte.

- Värvuste õppimise kokkuvõttvas tsükli kasutatakse töölehte tervikuna, kusjuures õpilased täidavad/ värvivad töölehe võimalikult iseseisvalt.

4.9.5 Praktiline tegevus TL 29: MINA NÄEN MUSTREID

- Iga mustri õppimiseks võib korraldada eraldi õppetsüklid. Nt triibuline päev/ ruuduline päev/ lilleline päev jne. Sellel päeval otsitakse antud mustreid ümbritsevast: riideesemed, kodutekstiilid, lauanõud jne, kujundatakse mustripilte, tehakse kollaaži vastava mustriga kangajääkidest.

4.9.6 Töölehe täitmine TL 29

- Töölehe võib lõigata vastavalt mustritele osadeks ning täita iga osa vastava mustri õppimise õppetsükli lõpus.
- Lahtilõigatud töölehe osad võib õpilane värvida vastavalt õpetaja korraldustele või etteantud kangatükile/ riideesemele/ tarbeesemele.
- Mustrite õppimise kokkuvõttvas õppetsükli kasutatakse töölehte tervikuna. Õpetaja korralduste järgi leitakse õige mustriga kleit, see värvitakse. Värvitud kleidid saab välja lõigata pabernukule riieteks ning nt riidepoodi mängida.
- Mustrite memoriini valmistamine ja mängimine (vt lisa 5).

4.9.7 Kordamine ja kinnistamine TL 26, TL 27, TL 28, TL 29

➤ Mäng I

- **PIME KELLAMEES.** Mängijatel on silmad kinni seotud. Ühel mängijatest – pimedal kellamehel – on kelluke kas käes või kaelas. Teised mängijad katsuvad kellameest kinni püüda. Kinnipüüdmiseks loetakse vaid tugevat ümber kinni võtmist, nii et kellamees ei suuda enam põgeneda.

➤ Mäng II

- **TARK PIMESIKK.** Ühel lapsel on silmad kinni seotud. Teised lapsed annavad talle äraarvamiseks kompida erinevaid esemeid.

➤ **Mäng III**

- **RINGISIKK.** Lapsed võtavad kätest kinni ja liiguvad ringis muusika saatel. Üks lastest on ringi keskel kinniseotud silmadega. Kui muusika lõpeb peatub ring. Ringi keskel olev pimesikk kombib ühte ringisolijat ja ütleb tema nime. Ütleb pimesikk õige nime, hakkab äraarvatu uueks pimesikuks.

➤ **Mäng IV**

- **PUUDUTA MIDAGI SINIST!** Õpetaja annab käskluse: *Puuduta midagi sinist/ punast/ rohelist jne!* Õpilased peavad leidma vastavat värvi eseme ja seda puudutama.

➤ **Käeline tegevus**

➤ **MINU SILM**

Töövahendid:	Töö käik:
* Paber silma kujutisega * Kataloogid * Liim	1. Vaata taskupeeglist järele oma silmade värv. 2. Rebi kataloogidest enda silmavärviga sarnast tooni tükikesi. 3. Kleebi tükikesed paberile silma kujutisele.

4.10 ÕPPETSÜKKEL: MINU RIIDED TL 30

4.10.1 Praktiline tegevus TL 30: MINU RIIDED

- Vaadeldakse enda ja klassikaaslaste riideid: värvus, muster, tegumood. Õpetaja kirjeldab ühe õpilase riietust. Arvatakse ära, keda kirjeldati.
- Õppekäik rõivakauplusesse.
- Riiete hooldamine. Puhtad riided/ mustad riided. Käsitsipesu (sokid).
- Riietumine vastavalt aastaajale ja ilmale. Ilmateade: pilvisus, sademed, tuul, temperatuur.

4.10.2 Töölehe täitmine TL 30

- Õpilased märgivad töölehel ja värvivad enda riietusele sarnased riided.
- Värvitud riided lõigatakse välja ja kleebitakse selga õpetaja poolt ettevalmistatud pabernukule.

4.10.3 Kordamine ja kinnistamine TL30

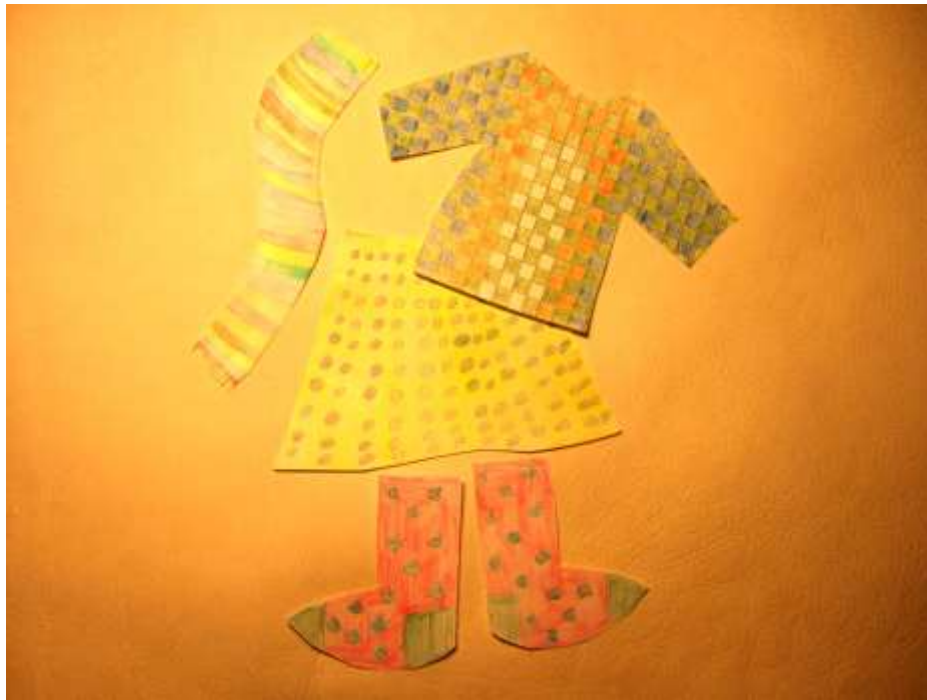
➤ **Mäng I**

- **KINDASIKK.** Õpetaja paneb suurde karpi erineva suurusega ja erinevast materjalist kindapaare. Ühel õpilase seotakse silmad kinni ja ta peab leidma kompimise teel kaks kokkukuuluvat kinnast ning need kätte tõmbama.

➤ **Käeline tegevus**

- Paberist riidesemetele mustrite joonistamine/ trükkimine (kartulitrükk, švammitrükk, korgitrükk jms).

Töövahendid:	Töö käik:
* A3 paber * Riidesemete šabloonide * Templid * Guašid/ pliiatsid * Käärid * Liim	1. Joonista šablooni abil paberile meeldiv riideese. 2. Vali meeldiv tempel. 3. Vali meeldivad värvid. 4. Kaunista riideese templimustriga/ pliiatsitega 5. Lõika riidesemed välja ja kleebi suurele paberile.

4.11 ÕPPETSÜKKEL: MINA KUULEN TL 31

4.11.1 Praktiline tegevus TL 31: MINA KUULEN

- Vaikuse ja heli eristamine.
- Inimhääle/ muusika/ laulu/ loomahäälte/ vaikuse kuulamine.
- Helid meie ümber klassis/ koolimajas/ õppekäigul: inimhääled, tänavamüra, linnulaul, kella tiksumine, kotsaklõbin jms.
- Helide kuulamine avatud ja suletud silmadega.
- Heli allika tuvastamine. Heli allika suunas liikumine.
- Erinevad rütmipillid. Rütmipillide mängimine/ valmistamine. Rütmipillidega laulu saatmine. Klassi bänd.
- Rollimäng *Kõrvaarsti juures. Kontserdil.*
- Lastekontserdi külastamine.

4.11.2 Töölehe täitmine TL 31

- Töölehel kujutatud lapsel värvida ära kõrvad.
- Tahvilil pildimaterjal õppekäikudel kuulnud helitekitajatest. Töölehelts leitakse esemed/ olendid, kelle/ mille häält klassis/ koolimajas/ õppekäigul kuuldi.
- Võimalus arutleda selle üle, milliseid helisid keegi õpilastest hommikul kuulis.
- Võimalik ette antud pildimaterjali hulgast valida või kataloogidest välja lõigata ja kleepida töölehele esemeid/ olendeid, kelle/ mille häält klassis/ koolimajas/ õppekäigul kuuldi.

4.11.3 Kordamine ja kinnistamine TL 31

➤ Mäng I

- **LOOMATALITAJA.** Õpetaja asetab lauale õpilaste arvuga võrdse hulga mänguloomi. Loomad peavad olema lastele tuttavad ning lapsed peavad oskama nende häälitsusi jäljendada – näiteks koer, kass, siga, lehm, lammas, hobune. Igast loomaliigist võib laual olla üks loom.

Mängu alguses määratakse üks õpilane loomatalitajaks. Loomatalitaja läheb ukse taha. Klassiruumi jäänud õpilased valivad igaüks ühe looma, kelle häälitsusi ta jäljendama hakkab. Loomatalitaja kutsutakse tuppa. Nüüd hakkab iga õpilane tegema valitud looma häält. Üks loom on aga vait. Loomatalitaja ülesandeks on leida loom, kes häält ei tee.

• Mäng II

- **TIKSUV KELLAPOMM.** Mängu mängimiseks on vaja munakella. Õpetaja paneb munakella umbes 1 minuti pärast helisema. Õpilased istuvad ringis ning annavad kella käest kätte. Laps, kelle käes on kell siis, kui see heliseb, langeb mängust välja.

Mängu võib mängida ka suletud silmadega ja vaikselt – siis on võimalik kuulata kella tiksumist.

• Mäng III

- **KELLUKE.** Õpilased istuvad ringis. Õpetaja annab ühele lapsele kellukese ja loeb või laulab mõnd kellukaga seotud laulukest. Seejärel liigub õpilane ümber

teiste, jääb kellegi selja taha seisma ja helistab kellukest. See, kelle juurde seisma jäädi, saab kellukese enda kätte ja kõnnib ümber teiste laste.

➤ **Käeline tegevus**

➤ **KÕRISTID**

Erinevate ainetega täidetud kõristid teevad erinevat häält. Erinevas koguses täidetud kõristite kõla on ka erinev. Kõristeid saab kasutada rütmipillidena.

Töövahendid:	Töö käik:
<ul style="list-style-type: none">* Tühi üllatusmuna tops* Erinevad kuivained, kivikesed, liiv* Lambavill* Anum leige veega* Seep	<ol style="list-style-type: none">1. Pane üllatusmuna topsi kuivained, kivikesed, liiv. Jäta topsi tühja ruumi, et terad häält saaksid teha.2. Pane lambavill topsi ümber ja kasta vette. Seebita.3. Mulju sõrmedega villakiht tihedaks.4. Kuivata kõristi.

4.12 ÖPPETSÜKKEL: MINA MAITSEN TL 32, TL 33

4.12.1 Praktiline tegevus TL 32, TL 33: MINA MAITSEN

- Iga maitse õppimiseks võib korraldada eraldi õppetsükli. Nt magus päev/ magus nädal: õppeköögis valmistatakse ja maitstakse magusaid toite – moosisai, küpsisetort, morss jms. Magusaid toite saab ka nuusutada, nt koogiõhn.
- Õpitud maitsete võrdlemine/ eristamine.
- Külma/ kuuma toidu/ joogi eristamine. Sooja toidu tähtsus meie toidulaual, soe jook külmetuse korral, külm jäätis palavatel päevadel.
- Ohutusnõuded: kuum tee, jääkülm jook palavatel päevadel.

4.12.2 Töölehe täitmine TL 32, TL 33

- Töölehel kujutatud lapsel värvitakse ära keel.
- Õpetaja korralduste järgi värvitakse ära nt magusad asjad, hapu asi, külm asi, kuum asi jne.
- Tahvil pildimaterjal eelnevalt maitstud toiduainetest. Rühmitamine.
- Võimalik ette antud pildimaterjali hulgast valida või kataloogidest välja lõigata ja kleepida töölehele magusaid/ soolaseid/ hapusid/ kibedaid toiduaineid.
- Võimalik kirjeldada/ otsida ajakirjadest olukordi, kus vajame sooja jooki/ jahedat jooki jms.

4.12.3 Kordamine ja kinnistamine TL 32, TL 33

- **Mäng**
 - **MAITSE-MEMORIIN.** Õpetaja asetab lauale papptopside alla erineva maitsega toiduainete palasid – näiteks küpsised, kommid, õunatükid, leivatükid, roheline sibul jne – ühesugused toiduained on kahe erineva topsi all. Mängu mängitakse memoriini põhimõttel. Lapsed tõstavad kordamööda kaks topsi üles ja vaatavad, mis seal all peidus on. Laps, kes tõstab üles kaks ühesugust topsi, võib topsi all olnud toidupalad ära süüa.

4.13.3 Kordamine ja kinnistamine TL 34

➤ Käeline tegevus

➤ MINU TOIDUTALDRIK

Töövahendid:	Töö käik:
<ul style="list-style-type: none">* A3 paber taldriku ja tassi kujutistega* Viltpliiatsid, gvašid vms* Pildid erinevatest toiduainetest/ kataloogid/ kaupluste reklaamlehed* Käärid* Liim	<ul style="list-style-type: none">* Kujunda ja värvi taldriku ja tassi kujutised ning laudlina .* Vali pildimaterjali hulgast sulle maitsevate toitute pildid.* Lõika pildid välja.* Kleebi pildid taldrikule.* Töö teostamisel järgi tervisliku toidutaldriku põhimõtet: ¼ liha/ kalatooteid, ¼ kartuleid/ riisi/ pastatooteid, ½ aedvilja.

4.14 ÖPPETSÜKKEL: MINA TUNNEN LÖHNA TL 35

4.14.1 Praktiline tegevus TL 35: MINA TUNNEN LÖHNA

- Erinevad lõhnad: toiduained, loodus, lõhnaõlid jms. Lõhnade võrdlev nuusutamine, tuvastamine.
- Õppekäigud kodukeemia kauplusesse, loomapoodi/ lauta, kohvikusse jms.
- Meeldivad/ ebameeldivad lõhnad.
- Lõhn kui hoiatus: kõrbelõhn, suitsuhais, halvaksläinud toiduained.
- Haistmise tervishoid.
- Toiduvalmistamine õppeköögis. Nuusutatakse erinevaid toiduaineid, valmis toitu.

4.14.2 Töölehe täitmine TL 35

- Töölehel kujutatud lapsel värvitakse ära nina.
- Töölehe põhjal toimub ühine arutelu, mida on töölehel olevatel pildidel kujutatud, kas vastavad esemed on õpilastele tuttavad.
- Pildidel kujutatud lõhnade praktiline nuusutamine. Ettevaatusabinõud: ravimite nuusutamine, lõhnaõli nuusutamine, kuum jook.
- Töölehel kujutatud lõhnade rühmitamine: meeldib/ ei meeldi.
- Meeldivate lõhnade pildid võib värvida. Samuti võib meeldivate lõhnade pildid välja lõigata ning kleepida eraldi paberile, kuhu saab juurde joonistada/ kataloogidest välja lõigata ja kleepida veel esemete kujutisi, millel on meeldiv lõhn.

4.14.3 Kordamine ja kinnistamine TL 35

- **Mäng**
 - **LÖHNAMEMORIIN.** Õpetaja paneb topsidesse lõhnavaid aineid: kaneelikoor, vatile lõhnaõli tilk, piparmünt jms. Iga erineva lõhnaga topse on kaks. Õpilase ülesandeks on topse võrdlevalt nuusutada ja leida paarid.

➤ **Käeline tegevus**

➤ **LÕHNAKOTIKE**

Lõhnakotikeste abil saavad lapsed tutvuda erinevate lõhnadega ning õppida lõhnu üksteisest eristama. Lõhnakotikesed võib riputada kodus vannituppa või jõulukuuse külge.

Töövahendid:	Töö käik:
* Kangas * Pael *Kuivatatud piparmünt, lavendel, kummel, kaneelikoor, nelk, roosiõielehed jms * Käärid	1. Lõika kangast ruudukujuline tükk (umbes 20x20 cm). 2. Pane ruudu keskele peotäis kuivatatud piparmünti, lavendlit vms. 3. Seo kotike paelaga kinni.

4.15 ÕPPETSÜKKEL: MINA PESEN ENNAST TL 36, TL 37, TL 38, TL 39

4.15.1 Praktiline tegevus TL 36: MINA PESEN ENNAST

- Tutvumine pesemistarvikutega: seep, šampoon, nuustik, hambapasta, hambahari.

- Igahommikune ja õhtune hügieen: pesemine, hammaste pesemine.
- Pesemistarvikute praktiline kasutamine: käte ja näo pesemine, hammaste pesemine.
- Õppekäik kauplusesse. Pesemistarvikute osakonna leidmine, tutvumine müügil olevate pesemistarvikutega.
- Pildimaterjal/ fotod erinevatest pesemistarvikutest. Rühmitamine. Eristamine pesemiseks mittevajalikest esemetest.

4.15.2 Töölehe täitmine TL 36

- Töölehel märgitakse ära pesemiseks vajalikud esemed. Peseva lapse pilt ja pesemiseks vajalikud esemed lõigatakse välja ning kleebitakse uuele paberile.

4.15.3 Praktiline tegevus TL 37, TL 38, TL 39: MINA PESEN ENNAST

- Õppekäik erinevatesse pesemisruumidesse: duširuum, vannituba, saun.
- Duširuum ja duši all pesemine. Kui sageli duši all käiakse, juuste ja keha pesemine duši all.
- Vannituba ja vannis pesemine. Kui sageli käiakse vannis, juuste ja keha pesemine vannis.
- Saun ja saunas pesemine. Kui sageli käiakse saunas, juuste ja keha pesemine saunas. Saunatarvikud: viht, kibu jms. Vihtlemine, leili viskamine.

4.15.4 Töölehe täitmine TL 37, TL 38, TL 39

- Õpetaja lõikab töölehed pooleks. Õpilased saavad töölehe ülemise poole, kus on kujutatud erinevad pesemis- ja saunatarvikud. Ühiselt tuletatakse meelde pesemis- ja saunatarvikute nimetused ning otsustatakse, kes antud tarvikuid saab kasutada saunas, vannis või duši all käies.
- Õpilased ütlevad õpetajale, kus nemad end peamiselt pesevad. Õpetaja annab lastele valikuks töölehtede alumised pooled, millel on kujutatud saun, vannituba ja

duširuum. Õpilased värvivad ruumi, kus nemad end pesevad.

- Pesemis- ja saunatarvikute töölehtedelt lõigatakse välja vastavas ruumis kasutatavad tarvikud, mis kleebitakse värvitud pildile.

4.15.5 Kordamine ja kinnistamine TL 36, TL 37, TL 38, TL 39

- **Käeline tegevus**

- **Seebi viltimine**

Töövahendid:	Töö käik:
* Seep * Lambavill * Õhukesed sukkpüksid või põlvikud * Anum leige veega	1. Pane lambavill seebi ümber. 2. Lõika sukkpükstest seebist veidi suurem tükk. 3. Pane villaga kaetud seep sukkpükste tüki sisse ja seo sukkpükste tükk otstest kinni. 4. Kasta villaga kaetud kinniseotud seep vette. Hõõru, kuni seep hakkab vahutama. 5. Mulju sõrmedega villakiht tihedaks. 6. Lõika sukkpükste tükk seebi ümbert ära. Mulju veel natuke aega. 7. Kuivata seep.

4.16 ÖPPETSÜKKEL: MINA PUUDUTAN TL 40

4.16.1 Praktiline tegevus TL 40: MINA PUUDUTAN

- Erinevad materjalid: kõva, pehme.
- Erinevad pinnad: sile, kare, karvane jne.
- Erinevad kujud: ümmargune, kandiline, erinevad esemed.
- Erinevad temperatuurid: soe, külm.
- Erinevate esemete rühmitamine kompimise abil: pehmed asjad – kõvad asjad, siledad asjad – karedad asjad, soojad asjad – külmad asjad.
- Kompimiskott.

4.16.2 Töölehe täitmine TL 40

- Värvitakse ära töölehel kujutatud käsi.
- Töölehe põhjal toimub ühine arutelu, mida on töölehel olevatel piltidel kujutatud, kas vastavad esemed on õpilastele tuttavad.
- Piltidel kujutatud esemete praktiline katsumine. Ettevaatusabinõud: kuum, terav jne.

- Töölehel kujutatud esemete kompimine ja rühmitamine: meeldib/ ei meeldi.
- Meeldivate esemete pildid võib värvida. Samuti võib meeldivate esemete pildid välja lõigata ning kleepida eraldi paberile, kuhu saab juurde joonistada/ kataloogidest välja lõigata ja kleepida veel esemeid, mis on külmad/ kuumad, siledad/ karedad, kandilised/ ümmargused.

4.16.3 Kordamine ja kinnistamine TL 40

➤ Mäng I

KOMPIMISE BINGO. Õpetaja valmistab ette bingokaardid kombitavate esemetega: legoklots, võti, kangatükk jms. Esemed kinnituvad kaartidele takjapaela abil. Õpilastel on silmad suletud või nt rätiku abil kinni seotud. Mängujuhil on käes kaardid bingoalustel olevate esemete kujutistega. Mängujuht tõmbab kaardi ning nimetab kaardil kujutatud eseme. Õpilased kombivad bingoaluseid. Juhul kui alusel on nimetatud ese, eemaldab õpilane eseme aluselt. Õpilane, kelle bingoaluseid on rohkem, on võitja.

➤ Mäng II

- **PAARILISE OTSIMINE.** Õpetaja paneb kahte suurde (kinga)karpi erinevaid esemeid. Igat eset peab olema kaks – näiteks kaks pliiatsit, kaks nõöpi, kaks apelsini jms – nii et mõlemasse karpi saaks panna ühesuguse eseme. Õpilasel seotakse silmad kinni. Ta pistab käed mõlemasse karpi ja kobab seal niikaua kuni leiab esemete paari. Kui esemed tõesti kokku sobivad, võib ta jätkata otsimist seni, kuni hoiab käes valet paari.

➤ Käeline tegevus I

- **ERINEVATEST MATERJALIDEST KOLLAAZ.**

Enne kollaaži valmistamist võib erinevaid materjale kompida nii avatud kui suletud silmadega. Valmis töödele võivad lapsed nii avatud kui suletud silmadega pai teha ning kirjeldada/ arvata ära, missugune materjal neil parasjagu käe all on.

Töövahendid:	Töö käik:
<ul style="list-style-type: none"> * Erineva pinnastruktuuriga materjalid (kangad, kunstkarusnahk, laineppapp, krepppaber, siidipaber jms) * A4 paber * Käärid * Liim 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Lõika erinevatest materjalidest tükke. 2. Kleebi tükid aluspaberile.

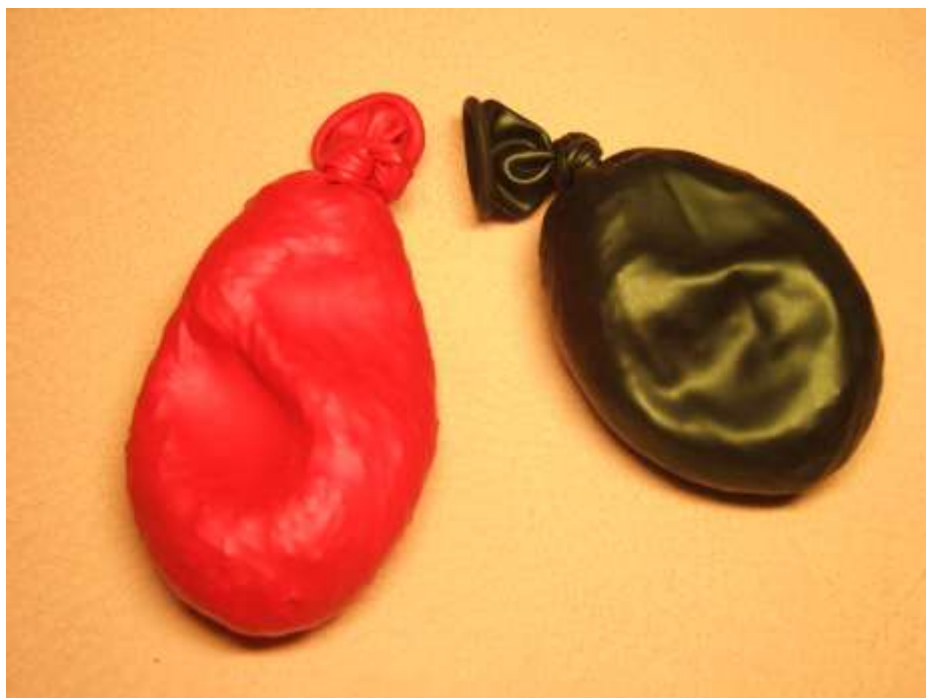

- **Käeline tegevus II**

- **STRESSIPALL**

Stressipalli võivad lapsed nii peenmootorika arendamiseks kui ka pingete maandamiseks mudida. Stressipalli võib kasutada ka nt tasakaaluharjutustes ning õppemängude mängimisel.

Töövahendid:	Töö käik:
<ul style="list-style-type: none"> * Tühjad õhupallid * Riis 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Täida õhupall riisiga. 2. Sõlmi õhupall otsast kinni.

4.17 ÖPPETSÜKKEL: MINA TUNNEN TUNDEID TL 41, TL 42

4.17.1 Praktiline tegevus TL 41, TL 42: MINA TUNNEN TUNDEID

- Enda tunnete teadvustamine: rõõmus, kurb, vihane, tõsine. Õpetaja juhib õppetegevuse käigus tähelepanu laste tunnetele ning palub tundeid ka väljendada. Lisandub vastavat emotsiooni kujutav pilt/ piktogramm.
- Kaaslase tunnete teadvustamine. Õpetaja juhib õppetegevuse käigus tähelepanu kaaslase tunnetele. Ühiselt püütakse ära arvata ja väljendada ka kaaslase tundeid.
- Iga tunde teadvustamiseks võib läbi viia eraldi õppetsükli. Nt *Olen rõõmus/ mul on lõbus*: sünnipäevade tähistamine, tsirkusemäng jms. *Olen kurb*: kaaslase haigus, pereliikme/ lemmiklooma surm jms. *Tõsine päev*. Korraldatakse nt tõsine tööpäev.
- Lihtsas keeles lühijutud, juttude kokkuviimine tundeid kujutavate piltide/ piktogrammidega.
- Tundeid kujutavate piltide rühmitamine.
- Rollimängud: *Olen rõõmus. Olen kurb. Olen vihane.*

4.17.2 Töölehe täitmine TL 41

- Töölehe võib lõigata vastavalt piltidel kujutatud emotsioonidele osadeks ning vastava õppetsükli lõpus viia töölehel kujutatud näo pilt kokku õpetaja poolt esitatud piktogrammide ja piltidega.
- Välja lõigatud pildi saab kleepida uuele paberile ning ajakirjadest/ kataloogidest otsida ja lõigata välja vastavat emotsiooni tekitavaid esemeid/ olukordi.
- Kui õpilastel on omandatud esmased teadmised töölehel kujutatud emotsioonidest, saab täita töölehte tervikuna. Õpetaja kirjeldab erinevaid olukordi, mis kutsuvad esile teatud emotsiooni. Õpilased leiavad töölehel kirjeldusega sobivat emotsiooni kujutava pildi ning värvib selle.
- Õpetaja võib töölehe paljundada ja paluda õpilastel hommikuringis või päeva kokkuvõttvas ringis kirjeldada oma tundeid ning leida tunnetele vastav pilt.

4.17.3 Töölehe täitmine TL 42

- Õpetaja kirjeldab erinevaid olukordi, mis kutsuvad esile teatud emotsiooni. Õpilased joonistavad töölehel kujutatud näoovaali sisse vastava emotsiooni kujutise.
- Õpilased kirjeldavad oma emotsioone ning püüavad joonistada emotsioonile vastava näo kujutis.

4.17.4 Kordamine ja kinnistamine TL 41, TL 42

- **Mäng I**
 - **NAERUMÄNG.** Mängijad on kahes rühmas. Kummastki rühmast astub ette üks õpilane. Õpetaja või keegi lastest püüab võistlejaid naerma ajada. Naerja on kaotaja. Võidab rühm, kus on rohkem tõsiseid mängijaid.
- **Mäng II**
 - **NAERUMÄNG PANTIDE LUNASTAMISEGA.** Mängijad seisavad viirus, üks nende ees. Mängijad tulevad kordamööda viiru ees seisja ette, sooritades mõne viguri, et üksik naerma hakkaks. Kui üksik naerma hakkab, annab ta pandi. Ei

suuda aga vigurdaja üksikut naerma ajada, annab ta ise pandi. Ka viirus seisjad ei tohi naerda, vastasel korral annab iga naerja pandi. Pantide lunastamisel peavad lapsed tegema kas rõõmsat, kurba või vihast nägu.

4.18 ÖPPETSÜKKEL: MULLE MEELDIB TL 43, TL 44, TL 45, TL 46, TL 47

4.18.1 Praktiline tegevus TL 43: MULLE MEELDIB

- Aastaajad: talv, kevad, suvi, sügis. Aastaaegade vaheldumisel võib läbi viia algava aastaaja kohta õppetsükli.
- Aastaaegadele iseloomulikud tunnused looduses. Aastaaegade vaheldumine looduses.
- Õppekäigud loodusesse erinevatel aastaaegadel. Õppefilmid/ fotod aastaaegadest.
- Ilmateade. Temperatuur. Sademed.
- Erinevate aastaaegade ja nende tunnuste võrdlemine kriteeriumi *meeldib- ei meeldi* alusel. Igale aastaajale omaste meeldivate ja mitte meeldivate tunnuste leidmine ja kirjeldamine.

4.18.2 Töölehe täitmine TL 43

- Töölehe võib lõigata osadeks. Vastava aastaaja käsitlemise õppetsükli lõpus kleepida uuele paberilehele välja lõigatud ringi kontuur. Ringi sisse joonistavad õpilased naerunäo kujutise. Seejärel kleebivad nad naerunäo juurde aastaaja tunnuse ning otsivad ajakirjadest ja kataloogidest esemeid ja tegevusi, mis iseloomustavad vastavat aastaaega ja õpilastele meeldivad. Ringi sisse võib joonistada ka kurva näo kujutise ning otsida kurva näo juurde esemeid ja tegevusi, mis vastava aastaaja juures õpilastele ei meeldi.
- Töölehe võib täita ka õppeaasta lõpus tervikuna. Õpilased joonistavad ringi sisse naerunäo kujutise ning värvivad näiteks oma lemmikaastaaega kujutava pildi.

4.18.3 Praktiline tegevus TL 44, TL 45, TL 46, TL 47: MULLE MEELDIB

- Tegevused erinevatel aastaegadel. Õppekäigud erinevate tegevuste sooritamiseks: suusatamine, lillede korjamine, õppekäik randa ja seenemetsa jne.
- Tegevuste hindamine kriteeriumi *meeldib – ei meeldi* alusel.
- Vaba aja sisustamine erinevatel aastaegadel lemmiktegevusega.

4.18.4 Töölehe täitmine TL 44, TL 45, TL 46, TL 47

- Tööleht täidetakse vastava aastaaja tegevuste käitlemise lõpus.
- Õpilased valivad endale meelepärased tegevused ja värvivad vastavad pildid.
- Meelepäraste tegevuste kujutistega pildid võib välja lõigata ning kleepida uuele paberilehele ning lisada juurde veel teisiga vastava aastaajaga sobivaid meeldivaid tegevusi.
- Töölehelt võib otsida tegevuste kujutisi, millega saab tegeleda ainult antud aastaajal ning selliseid, millega võib tegeleda ka teistel aastaegadel.

4.18.5 Kordamine ja kinnistamine TL 43, TL 44, TL 45, TL 46, TL 47

- **Mäng**
 - Töölehtedel kujutatud erinevate tegevuste sooritamine. Talvel: talispordipäev, kevadel pallimängupäev jne.
- **Käeline tegevus**
 - **Aastaegade tunnuste kujutamine erinevates tehnikates.**

Sügis: Sügis metsas

Töövahendid:	Töö käik:
* A4 paber * guašid * pintsel	1. Sega erinevaid sügise toone 2. Trüki pintsliga sügistonoonides metsatukk.

Talv: Jäälilled aknal

Töövahendid:	Töö käik:
<ul style="list-style-type: none">* A4 paber* Kangatükid (helesinised, hõbedased, valged)* PVA liim	<ol style="list-style-type: none">1. Lõika kangast meelepärased tükid.2. Kujunda kangatükkidest jäälilled.

Kevad: Kevadlilled

Töövahendid:	Töö käik:
* Paber kevadlillede kujutistega * Kataloogid * Liim	1. Rebi kataloogidest valitud kevadlilledele sobiva värvusega tükikesi. 2. Kleebi rebitud tükikesed aluspaberile.

Suvi: Võilill päikeseks

Töövahendid:	Töö käik:
* A4 paber * Guašid * Pintsell	1. Märki paberile kollase guaššiga keskpunkt. 2. Tõmba keskpunktist paberi servade poole liikudes kollase guaššiga ringselt joonekesi. 3. Sega tooni võrra tumedam kollane värv. 4. Alusta taas paberi keskpunktist ning kata lille kujutis tumedamat tooni joontega. 5. Kata paberi servad helesinise guaššiga.

KASUTATUD KIRJANDUS

Bernhard, A. (2010). *Laste sünnipäevamängud*. Kirjastus Varrak.

Fischer, E. (2008). *Bildung im Förderschwerpunkt geistige Entwicklung*. Bad Heilbrunn: Julius Klinkhardt Verlag.

Kalamees, A. (2007). *Eesti rahvamänge*. AS Ajakirjade Kirjastus.

Kivirähk, T. (2008). *Käsitöötuba I*. Kirjastus Koolibri.

Kivirähk, T. (2009). *Käsitöötuba II*. Kirjastus Koolibri.

Kivirähk, T. (2009). *Käsitöötuba III*. Kirjastus Koolibri.

Lill, M. (2007). *Õppematerjal „Mina“ toimetulekukooli teise õpitaseme olustikuõpetuse tundideks. Magistritöö*. Tallinn: Tallinna Ülikool.

Palgi, K. Toimetulekukooli lapsed ja õpetajad ootavad õppevara. *Õpetajate Leht*, 07.01.2011.

Ratz, Ch.(2011). *Unterricht im Förderschwerpunkt geistige Entwicklung*. ATHENA Verlag

Palgi, K. (2009). *Õppevara koostamine TÕKi järgi õppivatele õpilastele*.

[http://www.ekk.edu.ee/vvfiles/0/Palgi%20\(1\).doc](http://www.ekk.edu.ee/vvfiles/0/Palgi%20(1).doc)

Põhikooli lihtsustatud riiklik õppekava Vabariigi Valitsuse 16. detsembri 2010. a määruse nr 2, lisa 2

https://www.riigiteataja.ee/akti/isa/1281/2201/0014/VV182_lisa2.pdf

Roon, E. (2009). *Toimetulekuõppekava alusel õppevara koostamine*.

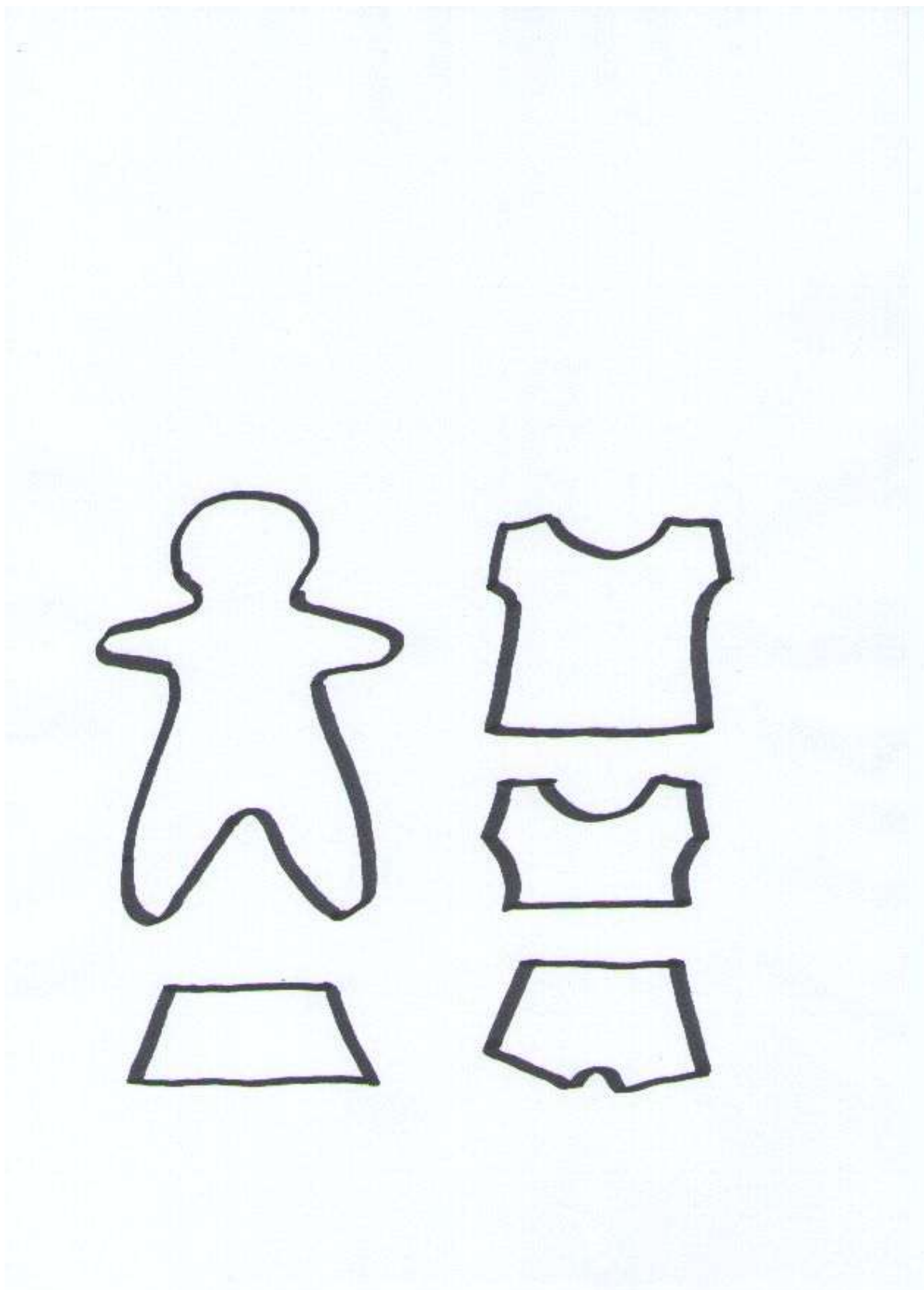
<http://www.ekk.edu.ee/vvfiles/0/E%20Roon%20slaidid.ppt>

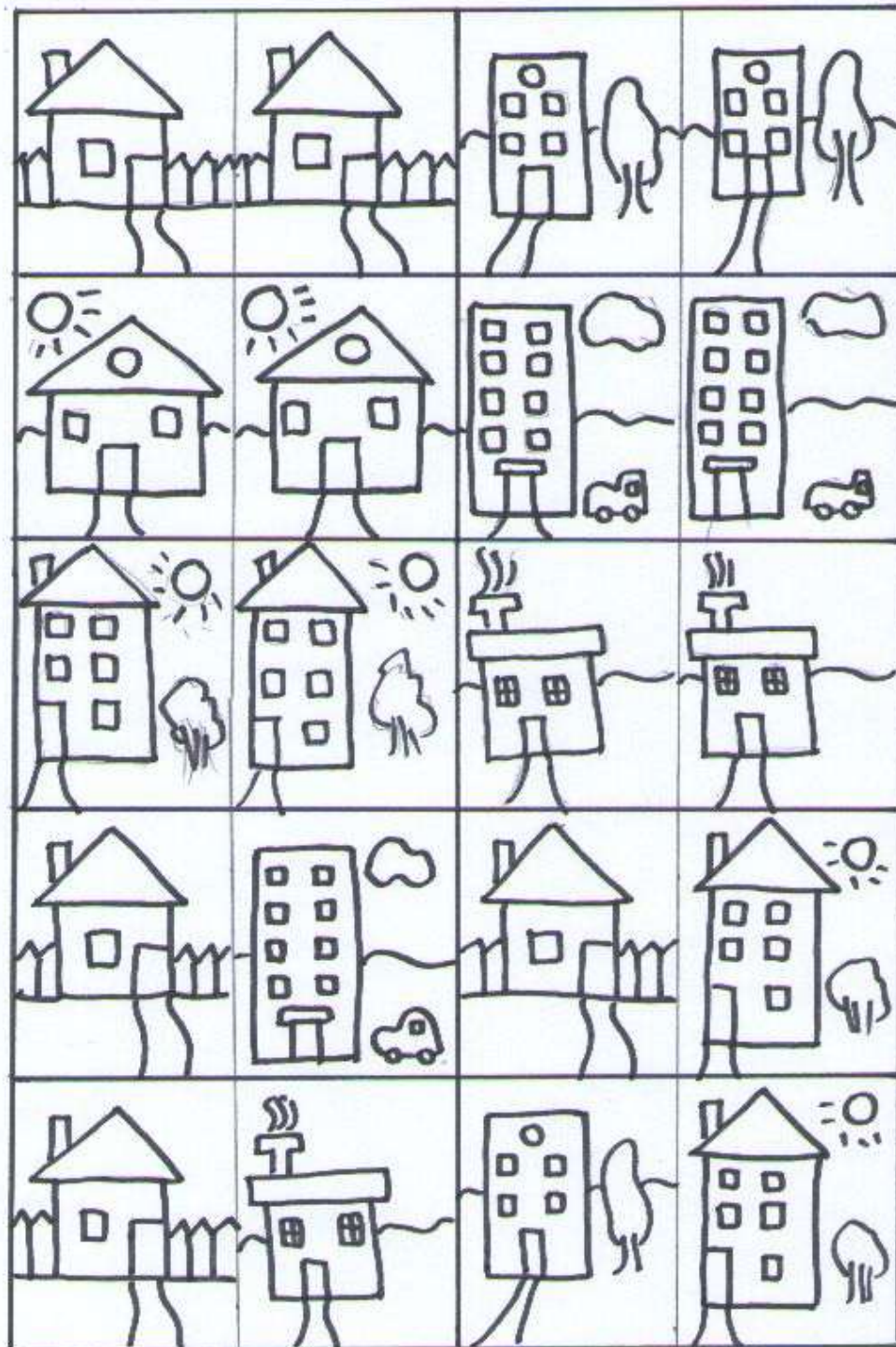
Stuffer, G., Kreutzer, V., Reuter, E., Katzer, M., Denk, M.-L., Nechvatal, D. (1980). Merkmale

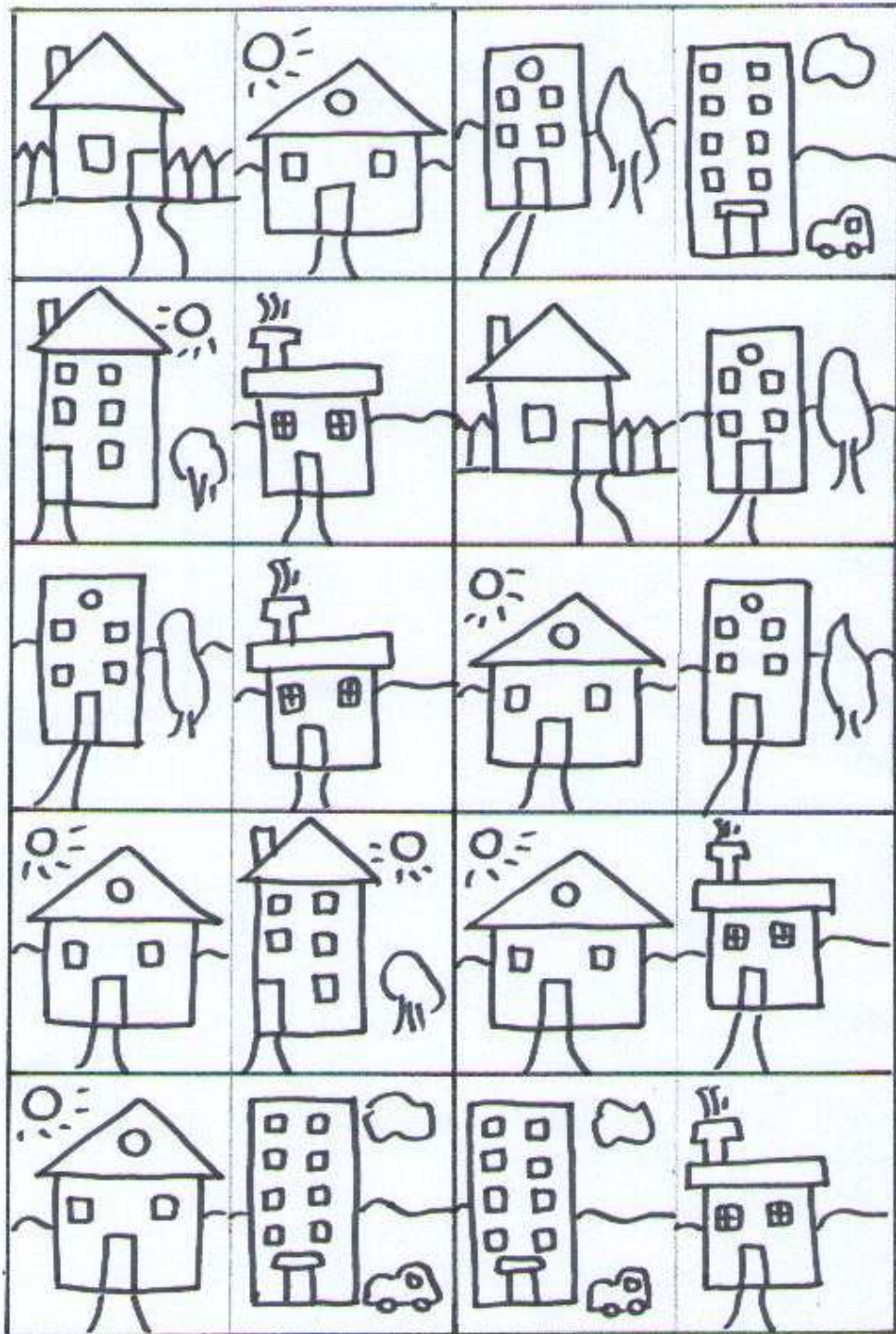
von Unterricht und Schule für Geistigbehinderte. *Leben lernen in der Schule. Unterricht mit Geistigbehinderten*

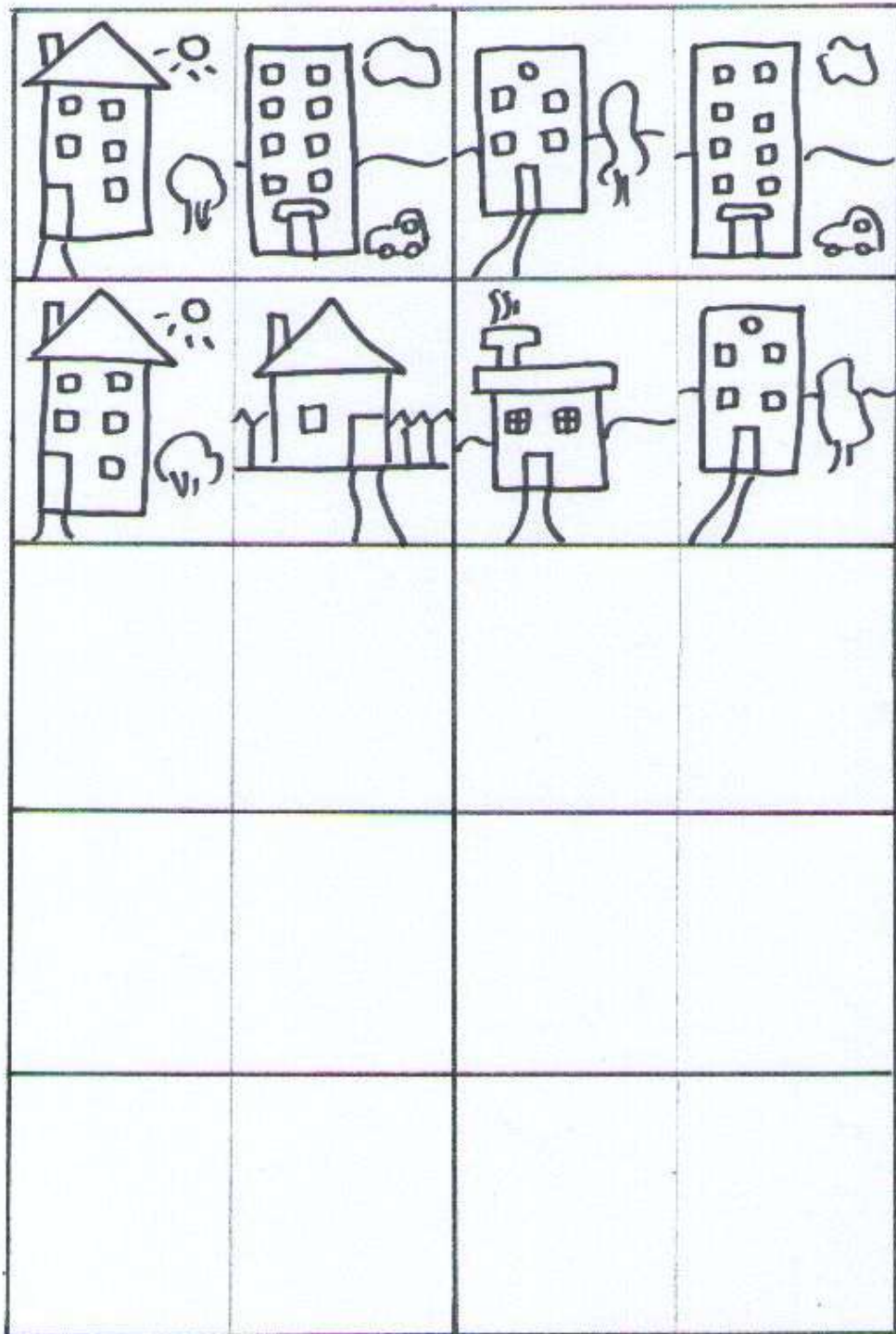
Stuffer, G. (1980). Planungsraster für die Vorbereitung von Unterricht. *Leben lernen in der Schule. Unterricht mit Geistigbehinderten*

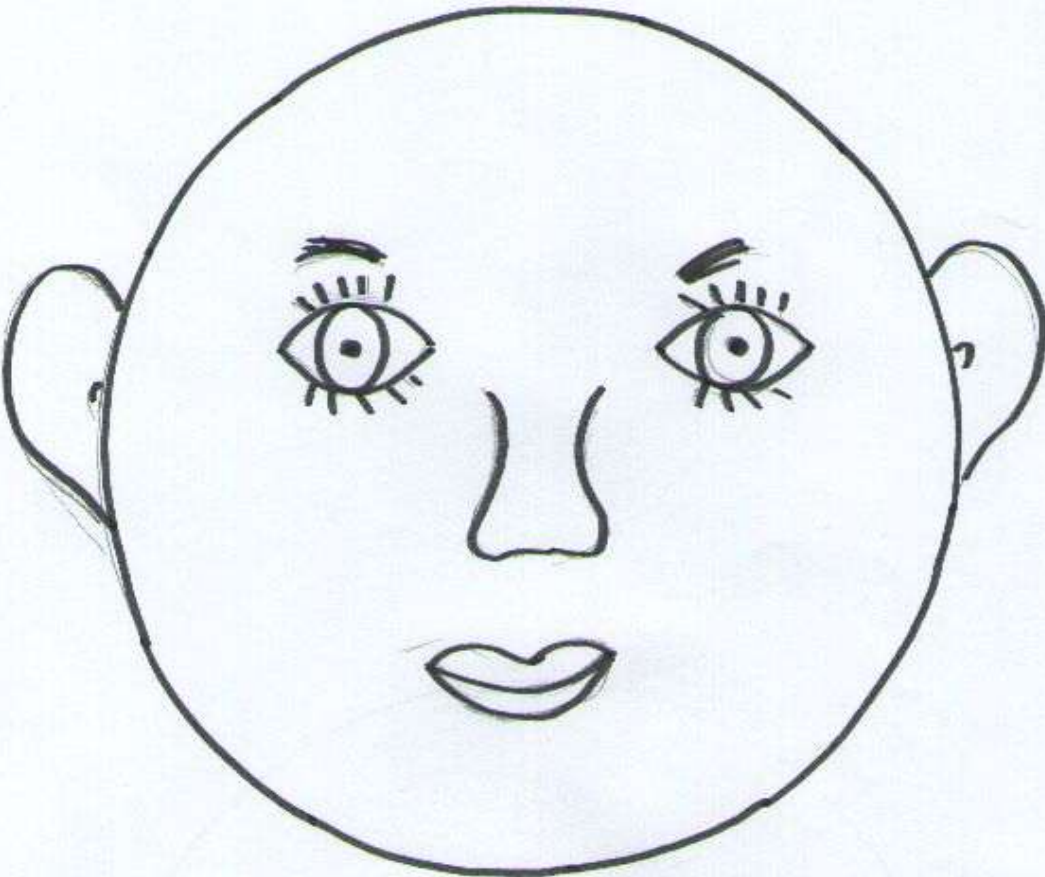
Walburg, W-R. (1998). *Vaimupuude pedagoogika alused*. Tartu: TÜ kirjastus

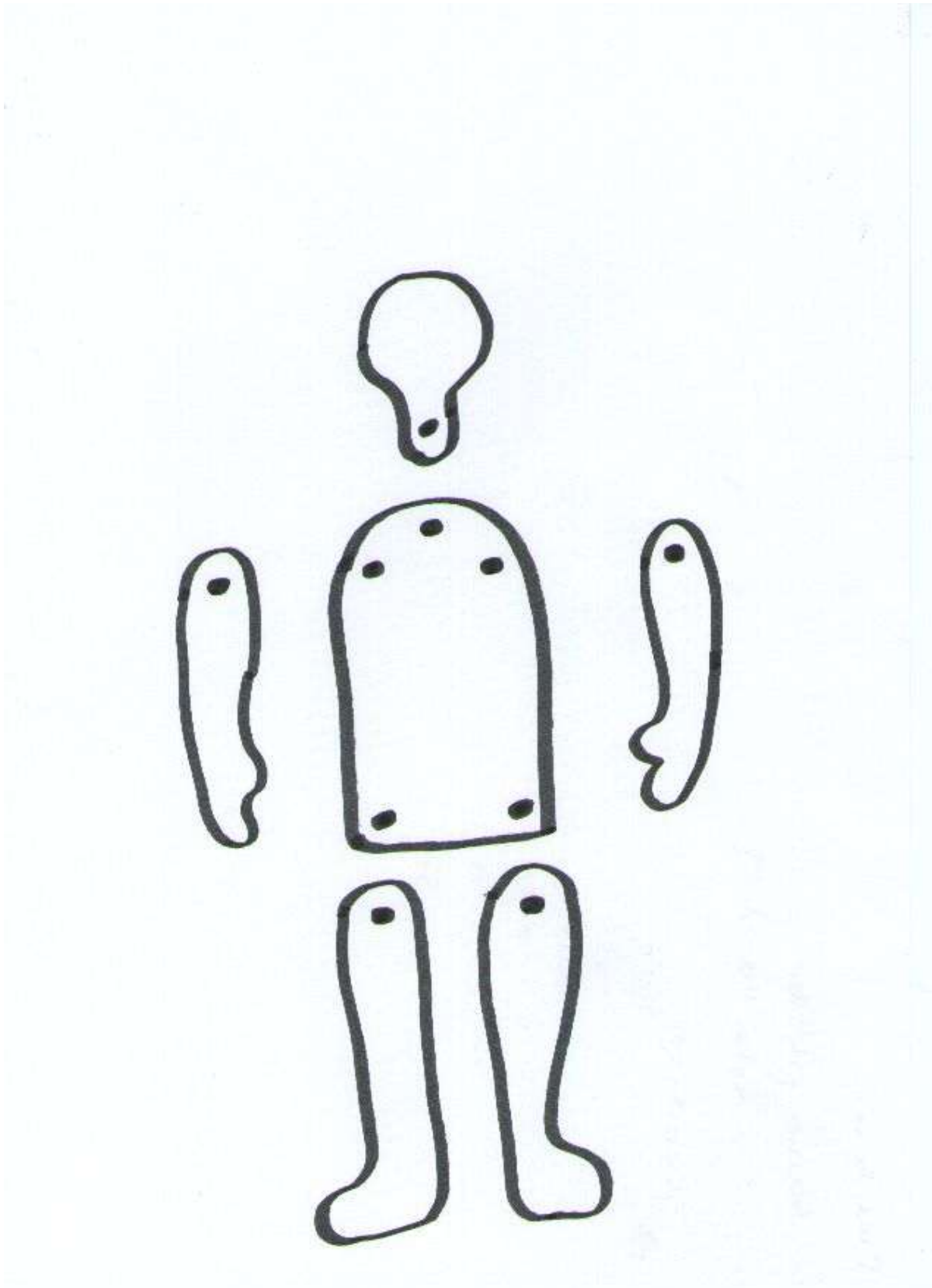

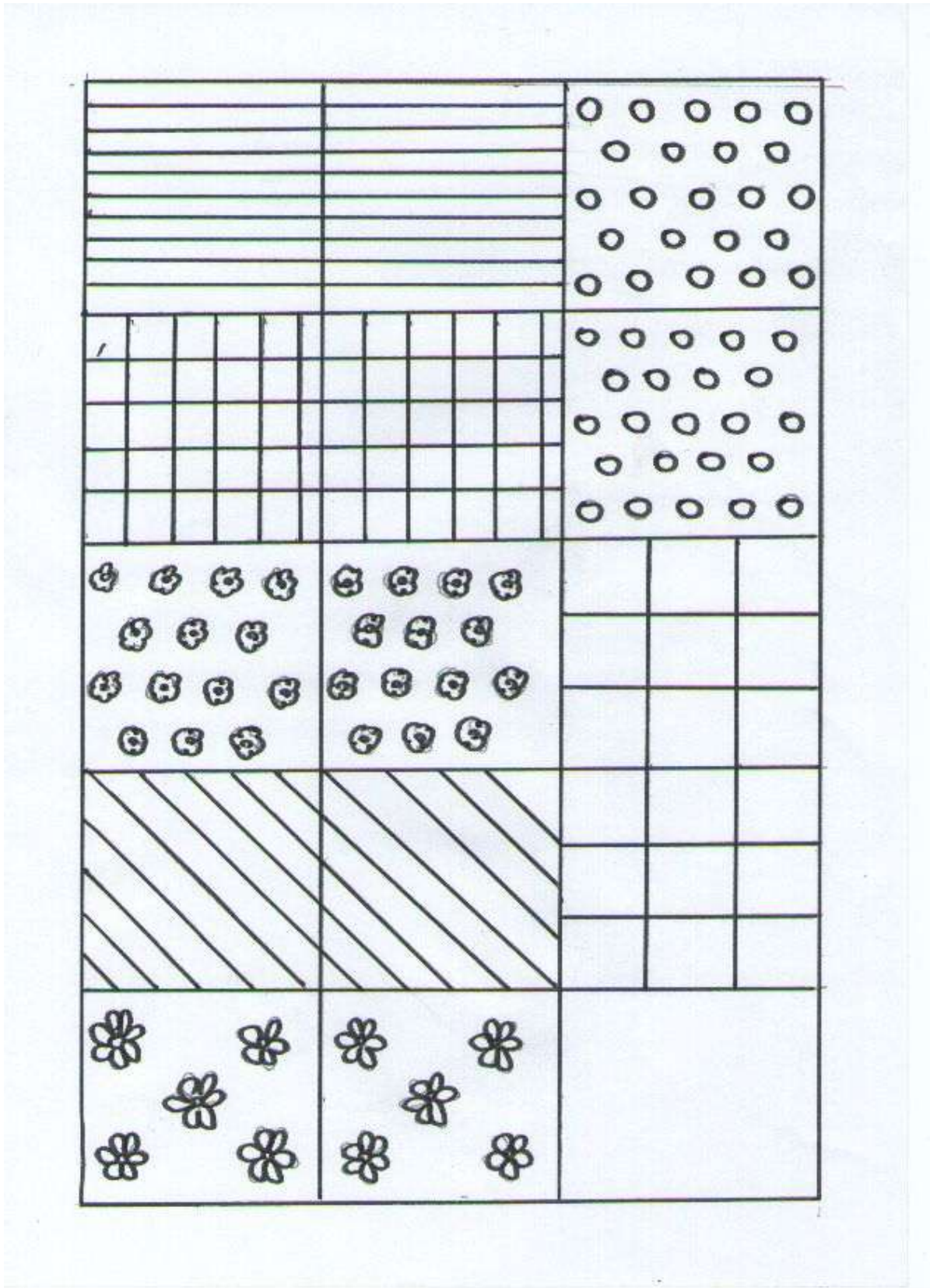

			
		SILM	SILM
NINA	SUU	KÕRV	KÕRV

LISA 5a MUSTRITE MEMORIIN

LISA 5b MUSTRITE MEMORIIN

